

SANASTOKESKUS TSK • TERMINOLOGICENTRALEN TSK

Sanastotyön satoa,
Työsuojelusanasto,
Digi-tv-sanasto,
Rune Skogberg,
Eugen Wüster -palkinto,
Oikeeta suomee,
spim ja spit...



3 | 2006

TERMINFO

THE FINNISH TERMINOLOGY CENTRE TSK

TERMINFO

27. vuosikerta • numero 3 | 2006

JULKAISIJA Sanastokeskus TSK ry
PÄÄTOIMITTAJA Lena Jolkkonen
TOIMITUSSIHTEERI Anu Ylisalmi
TOIMITTAJA Sirpa Suhonen (Summaries)
TOIMITUSNEUVOSTO Marja Hamilo, Jukka Ihanus, Lena Jolkkonen, Arto Leinonen, Ari Muhonen, Matti Ojala, Ari Penttilä, Rune Skogberg, Seija Suonuuti, Anu Ylisalmi
PAINOPIIKKA Forssan Kirjapaino Oy, Forssa 2006
KUSTANTAJA Stellatum Oy
Upseerinkatu 1, 02600 Espoo
puh. (09) 5421 0100
faksi (09) 5421 0170
<http://www.stellatum.fi>

TILAUKSET JA OSOITTEENMUUTOKSET
Stellatum Oy/Tilaaajapalvelu
Upseerinkatu 1, 02600 Espoo
puh. (09) 5421 0100
faksi (09) 5421 0170
tilaaajapalvelu@stellatum.fi
<http://www.stellatum.fi>

TILAUSHINNAT SUOMESSA
Terminfo ilmestyy neljä kertaa vuodessa.
Kestotilaus 37 € (laskutusväli 12 kk)
Määräaikaistilaus 41 € (kesto 12 kk)
Irtonumero 10,50 €

TILAUSEHTO
Kestotilauksena tilattu lehti tulee tilaajalle tilausjakso kerrallaan ilman eri uudistusta, kunnes tilaaja joko muuttaa sen määräaikaiseksi tai lopettaa tilauksen. Tilauksen hinta on tilausjakson alussa voimassa oleva hinta, joka on painettu lehteen. Tilauksen voi keskeyttää ennen tilausjakson loppua. Peruutus on tehtävä vähintään kaksi viikkoa ennen uuden tilausjakson alkamista. Mikäli peruutus ei saavu määräaikaan mennessä, laskutetaan tilaajan saamat lehdet irtonumerohintaan sekä peruutuksen aiheuttamat kulut 6 €. Tilausehdot löytyvät lehden jokaisesta numerosta. Osoitetietoja ei käytetä muussa kuin Stellatum Oy:n omassa toiminnassa.

ASIAKASREKISTERI
Rekisterikuvaus ja -seloste ovat nähtävissä Stellatum Oy:n tiloissa. Tilaajan tietoja käytetään asiakassuhteen ylläpitoon ja hoitoon. Yhteydenotot tulee tehdä kirjallisina ja allekirjoitettuina tai henkilökohtaisesti rekisterinpitäjän luona. Tilaaja voi kieltää tietojensa käytön markkinointitarkoituksiin ja markkinatutkimuksiin ilmoittamalla asiasta.

ISSN 0358-7517

SISÄLLYS

Sanastotyön satoa <i>Lena Jolkkonen</i>	3
Rune Skogberg kunnioittaa äidinkieltään <i>Saara Miettola</i>	4
Työsuojelun käsitteet ajan tasalle <i>Mari Suhonen</i>	7
Eugen Wüster -erityispalkinto myönnettiin Heidi Suonuutille <i>Saara Miettola</i>	10
Asiantuntijana työsuojelusanastoprojektissa <i>Kerttuli Harjanne</i>	11
Digi-tv-sanasto ilmestynyt <i>Tuula Kuoppala</i>	12
Ammattikielten kehittämisestä suomalaisessa viittomakielessä <i>Päivi Rainò</i>	16
Termiharava	20
Kirjallisuutta	21
Summaries	23

Lukijapalautetta voi lähettää Sanastokeskukseen (osoite alla) tai sähköpostitse osoitteeseen terminfo@tsk.fi

TERMINFO INTERNETISSÄ <http://www.tsk.fi/fi/ti>

SANASTOKESKUKSEN YHTEYSTIEDOT

osoite Albertinkatu 23 A 12
00120 Helsinki
puhelin (09) 2709 1060
faksi (09) 608 859
sähköposti tsk@tsk.fi,
terminfo@tsk.fi
<http://www.tsk.fi>

Internet

TERMIPALVELU (MAKSULLINEN EI-JÄSENILLE)

puhelin (09) 608 876
sähköposti termipalvelu@tsk.fi

Sanastotyön satoa



Pitkäjänteisen ahkeroinen jälkeen on syytä iloita työnsä tuloksista. Sanastokeskuksessa on juuri valmistunut kaksi ajankohtaista sanastoa. Molemmat tehtiin tiiviissä yhteistyössä alojen asiantuntijoiden kanssa, eikä kumpikaan sanasto olisi valmistunut, ellei asialle vihkiytyneitä alan asiantuntijoita ja kääntäjiä olisi ollut terminologioiden apuna. Sanastot ovat toimialakohtaisia – hankkeisiin osallistuivat alojen keskeisimmät tahot maassamme.

Työsuojelusanasto valmistui kahden vuoden määrätietoisien työn jälkeen ja on nyt saatavana kirjana kustantajalta eli Työterveyslaitokselta. Sanasto on laaja, sisältäen lähes 500 käsitettä, ja aihepiiri koskettaa jokaista työssäkävijää. Suomeksi kirjoitetut määritelmät on käännetty ruotsiksi, termit löytyvät suomen, ruotsin, englannin, saksan ja ranskan kielillä.

Digi-tv-sanastoa tehtiin tiiviisti vajaan vuoden ajan ja noin sata keskeistä käsitettä määrittelevä sanasto on julkaistu PDF-muodossa Sanastokeskuksen WWW-sivustolla (www.tsk.fi). Sanasto saatiin aikaan sopivasti nyt, kun asia koskettaa kaikkia suomalaisia television katsojia. Sanasto on kolmikielinen: määritelmät ja termit ovat suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi.

Molemmista sanastoprojekteista voitte lukea lisää tässä Terminfo-lehdessä runsaiden esimerkkien kera. Lisäksi Työsuojelusanaston työryhmän jäsen *Kerttuli Harjanne* Työturvallisuuskeskuksesta on kirjoittanut projektin kokemuksistaan tähän lehteen kolumnin.

Työsuojelusanasto ja Digi-tv-sanasto julkaistaan myös Sanastokeskuksen TEPA-termipankissa (www.tsk.fi/tepa). Sanastokeskus kehittää parhaillaan TEPAa sekä sisällöllisesti että teknisesti ja otamme mielellämme vastaan palautetta termipankistamme, jotta se vastaisuudessa palvelisi teitä entistä paremmin. Olemme lähettäneet termipankkia ja sanastotyötä koskevan kyselyn sähköpostitse verkostollemme, mutta ellette ole sitä saaneet tai vielä vastanneet kyselymme, olisimme iloisia, jos antaisitte muutaman minuutin aikaanne ja vastaisitte kysymyksiimme osoitteessa www.tsk.fi/kysely.

Sanastokeskus onnittelee lämpimästi *Heidi Suonutia* Eugen Wüster-erityispalkinnosta.

Työn iloa syksyynne!

Lena Jolkkonen
lena.jolkkonen@tsk.fi
päätoimittaja

Rune Skogberg kunnioittaa äidinkieltään

Saara Miettola

4

Rune Skogberg työskentelee kielenkääntäjänä TeliaSonera Finland Oyj:ssä ja on ollut Sanastokeskus TSK:n hallituksen jäsen vuoden 2006 alusta lähtien. Skogberg on jo aiemmin toiminut yhteistyössä Sanastokeskus TSK:n kanssa. Hän oli mukana *Matkaviestinsanaston* työryhmän jäsenenä vuosina 1999–2001 sekä *Tiiviin tietoturvasanaston* ruotsin kielen tarkastajana vuonna 2004. Hän on toiminut ruotsin kielen kouluttajana ja luennoitsijana lukuisilla eri ammattialojen kielikursseilla ja on myös kääntäjien tutkintolautakunnan jäsen.

Muutoksia urasuunnitelmiin

"Alun perin minusta piti tulla toimittaja. Olen aina tykännyt kirjoittaa", Rune Skogberg innostuu muistelevaan. Sattumusten kautta tie vei miehen kuitenkin kohti muita maisemia. Journalistiikan pääsykokeisiin nuori mies ei ennättänyt lukea, joten oli keksittävä toisenlainen suunnitelma. Vaihtoehtojen joukosta Skogberg poimi Helsingin yliopiston pohjoismaisten kielten ja kulttuurien ruotsinkielisen koulutusohjelman ja pääsi sisään ensi yrittämällä. Opintojen edetessä kielten opiskelu alkoi tuntua järkevältä valinnalta ruotsia äidinkielenään puhuvasta Skogbergista, jota humanistiset tieteet ovat aina vetäneet puoleensa.

Työn makuun Skogberg pääsi lukioaikanaan, päästyään sijaiseksi vakuutusyhtiöön. Sijaisuuden päätyttyä hän työskenteli parin vuoden ajan ruotsin kielen tuntiopettajana sosiaalialan oppilaitoksessa Porvoossa sekä myöhemmin Svenska social- och kommunalhögskolanissa. Opettajan työtä tukivat yliopistossa suoritettut kasvatustieteiden sivuaineopinnot. Valmistuttuaan filosofian maisteriksi vuonna 1992 Skogberg hakeutui professorinsa kannustamana töihin Svenska handelshögskolaan, johon kaivattiin ruotsin kielen assistenttia. Kolme vuotta myöhemmin Skogberg valittiin lukuvuodeksi Svenska social- och kommunalhögskolanin ruotsin kielen vt. lehtoriksi. Se oli hänelle antoisaa aikaa.

Sitten sopiva sattuma loksautti palaset kohdilleen. Vuonna 1997 Soneran, silloisen Telen, kielenkääntäjänä parinkymmenen vuoden ajan työskennellyt *Lena Lindberg* (silloinen *Björklund*) oli vaihtamassa työpaikkaa ja ruotsin kielen kääntäjä toimi aukesi Skogbergille.



Rune Skogberg on TSK:n hallituksen jäsen.

Laajaa termityötä

Soneran käännöspalveluissa työskentelee kahdeksan kielenkääntäjää sekä koordinaattori, joka vastaanottaa sääntölevät käännöstehtävät ja delegoi ne kääntäjille. Kääntäjätiimi koostuu ruotsin, englannin, saksan ja ranskan kielen kääntäjistä, joiden asiakaskuntaan kuuluu koko Soneran henkilöstö ympäri Suomea. Kielipalvelun kääntäjät toimivat yhteistyössä ja tarvittaessa apua löytyy naapurihuoneesta, mutta samalla käytännön työ on paljolti itsenäistä uurastusta.

Soneran käännöspalvelun tehtäviin liittyy kääntämisen lisäksi myös sanastotyö ja Soneran sisäisen sanaston ylläpitäminen. Uuden tekniikan ja sen myötä uusien käsitteiden kehitys on päättymätön tie. Skogbergin mukaan sisäiseen sanastoon lisätään vuosittain noin tuhat uutta termiä. Määrä kuulostaa huikealta, mutta kertoo samalla vakiintuneesta termityöstä. "Sanastoa kehitetään koko ajan. Termityö kuuluu meidän vuosittaisiin tavoitteisiimme ja se on tärkeä osa työtä", Skogberg huomauttaa.

Sanastotyötä tehdään Soneralla tavallisesti projekteina, joita on ollut keskimäärin yksi vuosittain. Projektin alkuvaiheessa mukana ovat yleensä kaikki kääntäjät, jotta saadaan aikaan riittävästi termeihin ja määritel-

miin liittyvää keskustelua ja kommentointia. Soneran sisäinen sanasto on kokonaan sähköinen ja sen alustana toimii MOT-tietokoneohjelma. Laadittaessa uutta sanastoa käydään läpi kaikki kyseiseen alaan liittyvät, Soneran MOT-sanastoon tallennetut termit. Niistä valitaan sanaston kannalta olennaiset termit. Lisäksi voidaan todeta sanastoon tarvittavan lisää termejä, joihin sitten etsitään suomen lisäksi vastineet englanniksi ja ruotsiksi. Tehdyn termikartoituksen perusteella työstehtään lopuksi aakkostettu sähköinen versio, joka julkaistaan Soneran sisäisessä verkossa.

Skogbergillä on vielä hyllyssään vanhoja Posti- ja telelaitoksen aikaisia sanastomappeja, joihin termit määritelmineen koottiin jokainen omalle paperilleen, termikortteille. Tästä käytännöstä on luonnollisestikin luovuttu kauan aikaa sitten, mutta kehitystä työtavoissa on tapahtunut vielä sen jälkeenkin. "Ennen käytimme MultiTerm-ohjelmaa lopullisen sanaston tekemisessä, koska lopputulos oli niin selkeä ja hyvännäköinen. Nykyään se työ hoidetaan Word-ohjelmalla, joka siis MOTin ohella on ainoa sanastotyökalumme. Tietysti myös Internet on tietolähteenä ensiarvoisen tärkeä", Skogberg toteaa.

Käännöstyön raju kasvu

Sonera on läpikäynyt monenlaisia yrityselämän mullistuksia viimeisen vuosikymmenen aikana. Valtion posti- ja teletoiminta yhtiöitettiin vuonna 1994 ja se jakaantui Postiksi ja Teleksi vuonna 1998. Tele muutti nimensä Soneraksi ja vuonna 2002 se fuusioitui ruotsalaisen Telian kanssa. Naapurusten liitto nimettiin TeliaSoneraksi ja se työllistää nykyisin hieman yli 28 000 henkilöä Suomessa ja muualla. Sonera, koko nimeltään TeliaSonera Oyj Finland, on maayhtiönä osa kansainvälistä TeliaSonera-konsernia, joka vaikuttaa Pohjoismaiden ja Baltian lisäksi Euraasiassa, Turkissa ja Venäjällä.

Soneran yritysmuutokset ovat puhaltaneet uusia tuulia myös kielipalveluysikköön. Konsernin virallinen kieli on nykyisin englanti ja sen sisäinen tietoverkko toimii kolmella kielellä, suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Kun valtioiden väliset rajat ylittyvät, vaaditaan myös entistä systemaattisempaa sanastotyötä. "Syntyi räjähdysmäinen tarve termityölle, kun Sonera lähti kasvamaan kansainvälisesti. 90-luvun lopussa ylipäättään kielityön tarve kasvoi ja silloin palkattiin ensimmäiset englannin kielen kääntäjät", Skogberg kertoo.

Neljän vuoden takainen fuusio aiheutti puolestaan sen, että ruotsista suomeksi käännettävien tekstien mää-

Kirjoittajasta:

Saara Miettola opiskelee Vaasan yliopistossa viestintätieteitä ja on ollut kesän ajan Sanastokeskuksessa harjoittelijana.

rä lisääntyi radikaalisti. Työmäärän ja taloudellisten haasteiden kasvaessa Soneran käännöspalveluyksikön kehitys on ollut yleisten trendien vastaista. "Moni yritys on ulkoistanut käännöstoimintansa aikoja sitten, mutta me olemme kasvaneet ja toiminta on paisunut. Jos kaikki käännöstarve pitäisi tyydyttää, meitä pitäisi olla valtava määrä. Sehän olisi tietysti ideaali tilanne", Skogberg viisioi.

Toisen kotimaisen kunnioitus

Kielenkääntäjän toimen ohella Skogberg on mukana Soneran sisäisessä, ruotsin kielen asemaa edistävässä Telesven-asiantuntijaryhmässä. Telesven perustettiin vuonna 1986 ylempään portaan toivomuksesta ja siihen kuuluu nykyisin viisi työntekijää Soneran eri asiantuntijayksiköistä. Alun perin sen tehtävänä oli termityön ohella tukea ruotsin kielen käännöstoimintaa Sonerassa, ja erityisesti termityöstä muodostui sille tärkeä vastuualue. Nykyisin käännöspalveluyksikkö on termityön osalta korvannut Telesvenin, jolle termityö ei enää kuulu. Telesvenin tehtävä on Skogbergin mukaan pikemminkin antaa näkyvyyttä ruotsin kielelle. Kerran vuodessa Telesven-ryhmä järjestää ruotsinkielisen seminaarin, joka on samalla kielikylpy siihen osallistuville Soneran suomenkielisille työntekijöille. Tänä vuonna seminaari järjestettiin kuudentoista kerran. Skogberg painottaa Telesvenin sekä sen järjestämän kielikylpyseminaarin toimivan ensisijaisesti ruotsin kielen äänitorvena, joka auttaa muistuttamaan ruotsin asemasta kaksikielisessä maassa.

Myös Sanastokeskus TSK:n hallituksen jäsenenä Skogberg korostaa toisen kotimaisen kielen tärkeyttä. Hän pitää jäsenyyttään hallituksen ruotsinkielisenä edustajana kunnia-asiana. Skogbergin mukaan alkuvuosi hallituksen jäsenenä on ollut opettavainen. Tapetilla on ollut muun muassa sanastotyön rahoitus, jonka eteen on jatkuvasti tehtävä paljon työtä. Hän pitää tärkeänä myös kiinnostuksen lisäämistä sanastotyötä kohtaan ja tämän saattamista tavallisen tallaajankin tietoisuuteen. Samalla olisi kyettävä säilyttämään arvostus monikielisyyttä ja jokaista yksittäistä kieltä kohtaan. "Me elämme tällaisessa

kansainvälisessä maailmassa, jossa erikoiskieliä käytetään paljon. On tärkeää, etteivät kotimaiset kielet jää unholaan, vaan toimivat siinä missä esimerkiksi englannin kielikin. Erikoiskieliä on oltava olemassa kaikilla kielillä", Skogberg teroittaa.

Pintaa syvemmälle

Työskentely Sonerassa on merkinnyt Skogbergille monipuolista ammattitaidon kehittymistä. Vaikka työkokemusta oli kertynyt runsaasti jo ennen Soneraan tuloa, oli esimerkiksi systemaattinen sanastotyö hänelle vierasta maaperää. Kiinnostus omaan alaan sekä työhön sopivat ominaisuudet ovat vieneet Skogbergin pitkälle. Hyvä kielitaito on itsestäänselvyys kääntäjän työssä, jos Skogbergin suomen, ruotsin, englannin, saksan, norjan ja tanskan kielitaitoa voi ensinnäkään itsestäänselvyytensä pitää. Hän kykenee nopeasti listaamaan muutamia luonteenpiirteitä, jotka kielenkääntäjällä olisi kielitaidon

ohella hyvä olla hallussa. "Joustavuus ja oikeanlainen asenne. Itse olen aika sosiaalinen, joten se puoli ei ole koskaan tuottanut ongelmia. Sitten sellainen molemminpuolinen ymmärtämys, täällä täytyy olla yhteistyökykyä. Kääntäjän työ vaatii myös jonkinlaista kriittistä silmää. Kääntäminen on prosessi, jossa kääntäjä ajattelee tekstin uudestaan. Siinä pitää osata mennä vähän pintaa syvemmälle."

Miten sitten kävi haaveelle, jossa Skogbergistä piti tulla toimittaja? Suuremmilta osin hän kertoo kuopaneensa tuon ajatuksen, mutta harrastuksen kautta se elää edelleen. Hän kirjoittaa säännöllisesti Språkrät-palstaa ruotsinkieliseen *Finlands kommuntidning* -lehteen. Lisäksi hän laatii neljä kertaa vuodessa ilmestyvän Soneran *Matkaviesti*-asiakaslehden ruotsinkielisen tiivistelmän sekä kääntää muita julkaisuja. Jäljelle jäävän vapaa-ajan aktiivinen Skogberg kertoo kuluttavansa muun muassa kuorossa laulaen sekä mökkielämän parissa yhdessä perheensä kanssa.

LUKUfiilis luo lukufiilistä!

Lukukeskuksen julkaiseman Suomen ainoan nuorten kirjallisuuslehden LUKUfiilisen keskeistä sisältöä ovat kirjailijahaastattelut ja kirjailijoiden kolumnit. LUKUfiilis arvostelee vuoden jokaisessa neljässä lehdessä noin 20 kirjaa. Kriitikot ovat lukio- ja yläasteikäisiä nuoria ja ammattikriitikoita.

Lehteä tehdään kiinteässä yhteistyössä nuorten kanssa. LUKUfiilis tarjoaa nuorille kirjoittajille mahdollisuuden kokeilla siipiään ja saada tekstejään julkisuuteen. Päätöimittaja on kirjailija Tuija Lehtinen.

- Tilaan LUKUfiilisen neljä numeroa vuodessa
- kestotilauksena 27 € (laskutusväli 12 kk)
- määräaikaistilauksena 31 € (kesto 12 kk)

T I L A U K S E T
www.stellatum.fi
tilaajapalvelu@stellatum.fi
 puh. (09) 5421 0100



Tilaajan nimi

Osoite

Postinumero ja -toimipaikka

Puhelin

Päiväys

Allekirjoitus (alle 18-vuotiaalta huoltajan allekirjoitus)

Terminfo 3/2006

Hinnat ovat voimassa Suomessa. Kestotilauksena tilattu lehti tulee tilaajalle tilausjaksokerrallaan ilman eri uudistusta, kunnes tilaaja joko muuttaa sen määräaikaiseksi tai lopettaa tilauksen. Tilauksen hinta on tilausjakson alussa voimassa oleva hinta, joka on painettu lehteen. Tilauksen voi keskeyttää ennen tilausjakson loppua. Peruutus on tehtävä vähintään kaksi viikkoa ennen uuden tilausjakson alkamista. Mikäli peruutus ei saavu määräaikaan mennessä, laskutetaan tilaajan saamat lehdet irtolumerohintaan sekä peruutuksen aiheuttamat kulut 6 euroa. Tilausehdot löytyvät lehden jokaisesta numerosta. Osoitetietoja ei käytetä muussa kuin Stellatum Oy:n omassa toiminnassa.

**Stellatum Oy
maksaa
posti-
maksun!**

STELLATUM OY
Vastauslähetys
Tunnus 5010666
00003 Helsinki

Työsuojelun käsitteet ajan tasalle

Mari Suhonen

Tänä syksynä on julkaistu *Työsuojelusanasto* (TSK-sarjan julkaisu 35), jossa esitetään 465 työsuojelualan käsitettä määritelmien ja niitä täydentävien huomautusten avulla sekä annetaan suositukset suomenkielisestä ammattitermistöstä. Termeille annetaan ruotsin-, englannin-, saksan- ja ranskankieliset vastineet. Määritelmät ja niitä täydentävät huomautukset on käännetty ruotsiksi. Käsitteiden välisiä suhteita havainnollistetaan kaavioiden avulla.

Työsuojelusanasto laadittiin työryhmässä, johon kuului alan asiantuntijoita sosiaali- ja terveysministeriöstä, Työterveyslaitoksesta, Työturvallisuuskeskuksesta, Uudenmaan työsuojelupiiristä sekä VTT:ltä. Sanastotyön asiantuntemuksesta ja projektin käytännön toteutuksesta vastasivat *Lena Jolkkonen* ja *Mari Suhonen* Sanastokeskus TSK:sta. Terminologisen työn rahoittivat Työsuojelurahasto ja Svenska kulturfonden.

Mitä työsuojelu on?

Työsuojelu tarkoittaa sanaston määritelmän mukaan toimia työn ja työolojen turvallisuuden ja työntekijän fyysisen ja psyykkisen terveyden ylläpitämiseksi ja edistämiseksi. Työsuojelu onkin monipuolinen erikoisala, johon liittyy useita muita erikoisaloja lääketieteestä konetekniikkaan. Alan käsitteistä saisi hyvinkin mittavan sanaston, mutta työn valmistumisen kannalta oli syytä rajata alue tarkasti. Mukaan päätettiin ottaa omina lukuinaan työterveyteen, työturvallisuuteen, työympäristöön, riskienhallintaan, työelämän hallintaan ja työsuojelun organisointiin liittyviä käsitteitä sekä lisäksi alan tärkeitä rekistereitä ja menetelmiä ja työsuojelualan yhteistyöorganisaatioita.

Työsuojelusanaston kohderyhmänä ovat ensisijaisesti työsuojelun ammattilaiset ja muut työsuojelutehtävissä toimivat henkilöt, kuten työsuojeluvaltuutetut, työsuojelupäälliköt ja työterveyshuollon henkilöstö.

Työryhmä päätti pyrkiä antamaan yleiskuvan työsuojelualan eri osa-alueista, joten kultakin osa-alueelta valittiin kohderyhmän todennäköisesti tarvitsemat ylätason käsitteet. Seuraavalla sivulla olevassa kuvassa on ote sanastossa julkaistusta käsitteekaaviosta, jossa esitetään keskeisimpiä työsuojeluun liittyviä käsitteitä.

Uusi Työsuojelusanasto pohjautuu vuonna 1985 julkaistuu *Työsuojelusanastoon* (TSK 7). Parin vuosikymmenen aikana alalla tapahtunut kehitys kuvastuu sanaston sisältöön. Sanastoon on lisätty paljon uusia käsitteitä, ja sanaston jäsentelyä on muutettu verrattuna aikaisempaan sanastoon. Työsuojelussa kiinnitetään esimerkiksi nykyisin paljon huomiota *psykososiaaliseen työympäristöön* (työympäristön osa, joka muodostuu työn johtamisesta, työn organisoinnista, yhteistyöstä, viestinnästä ja vuorovaikutuksesta sekä yksilöllisestä käyttäytymisestä työyhteisössä), ja tähän osa-alueeseen liittyviä käsitteitä päivitettiin sanastoon. Uutena asiana otettiin mukaan muun muassa *biologiseen tekijään* liittyviä käsitteitä, koska biologinen tekijä (mikro-organismi, soluviljelmä tai ihmisen loinen) on noussut tärkeäksi tekijäksi muiden *työturvallisuuteen* ja *työterveyteen* vaikuttavien tekijöiden rinnalle.

Termivalintojen haasteita

Sanaston lähtökohtana ovat Suomen olot ja suomalaisen lainsäädäntö. Siksi muunkieliset vastineet on pyritty valitsemaan niin, että ne vastaavat mahdollisimman hyvin suomalaista määritelmää. Eri maissa esimerkiksi *raja-arvot* tai *ammattitaudit* saatetaan määritellä eri tavoin, ja Suomen ulkopuolella termien käyttö saattaa poiketa sanastossa esitetystä.

raja-arvo

sv gränsvärde *n*
en limit value

rather than: limiting value

de Grenzwert *m*
fr valeur *f* limite

muuttuvan suureen arvo, joka määääroloissa rajoittaa toimintaa tai tapahtumista ja joka on määritelty kokeusten, kokeiden ja laskennallisten tulosten perusteella

Raja-arvo on usein lakiin tai viranomaismääräykseen perustuva suureen arvo, jota ei saa ylittää tai alittaa.

Raja-arvoja on määritetty esimerkiksi tärinälle, melulle, kemikaaleille ja joillekin biologisille tekijöille.

ammattitauti

sv yrkessjukdom; arbetssjukdom
en occupational disease; occupational illness;
occupational injury or illness
de Berufskrankheit *f*
fr maladie *f* professionnelle

8

työhön liittyvä sairaus, joka täyttää säädöksissä asetetut edellytykset, joiden perusteella sairastunut on oikeutettu saamaan korvauksia

Suomessa ammattitaudiksi määrittelyn edellytysenä on, että sairaus on todennäköisesti pääasiallisesti aiheutunut työn fysikaalisista, kemiallisista tai biologisista tekijöistä.

Sairauden toteaminen ammattitaudiksi edellyttää sellaista lääketieteellistä tutkimusta, jossa on käytettävissä riittävä tieto työssä olevasta altistumisesta ja josta vastaa asianomaiseen alaan perehtynyt lääkäri. Säädösten mukaisesti todetusta ammattitaudista suoritetaan korvausta sairastuneelle. Ammattitautien korvausjärjestelmä perustuu tapaturmavakuutuslakiin ja korvataan kuten työtapa- turma.

Suomessa ammattitauteja ovat esimerkiksi meluvammat, rasitussairaudet, hengitystieallergiat, ihotaudit, asbestisairaudet, tartuntataudit, silmän sidekalvon tulehdukset, tärinänsairaus sekä myrkytykset.

Ammattitautien ja muiden työperäisten sairauksien välinen raja on liukuva ja muuttuu koko ajan tutkimustiedon lisääntyessä.

Ruotsinkielisiksi termeiksi valittiin pääasiassa sekä Suomessa että Ruotsissa vakiintuneita termejä. Joissain tapauksissa oli tarpeen ottaa mukaan alueellisia variantteja, koska Suomen ja Ruotsin toisistaan poikkeavat yhteiskuntajärjestelmät ovat aiheuttaneet termien variaatiota. Esimerkiksi *työturvallisuusrikoksen* vastineena käytetään Suomessa *arbetarskyddsbrott*-termiä, kun taas Ruotsissa tunnetaan sitä suunnilleen vastaava rikos nimeltä *arbetsmiljöbrott*. Euroopan unionin säädöksissä käytetyt termit on asetettu etusijalle, joten ne saattavat sanastossa ohittaa suomenruotsissa vakiintuneet termit.

Etenkin työsuojelun organisointiin liittyvien suomenkielisten termien vieraskielisiä vastineita on ollut vaikea löytää, koska erot eri maiden työsuojelujärjestelmissä ovat suuret: samoja käsitteitä ja siten täysin toisiaan vastaavia termejä ei ole aina olemassa esimerkiksi Suomessa ja Ranskassa. Tällaisissa tilanteissa pyrittiin mahdollisuuksien mukaan joko laatimaan olevassa olevien

termien perusteella suomalaista käsitettä hyvin vastaava käännösvastine tai vastine jätettiin pois väärinkäsitysten ja turhan synonymian synnyttämisen välttämiseksi.

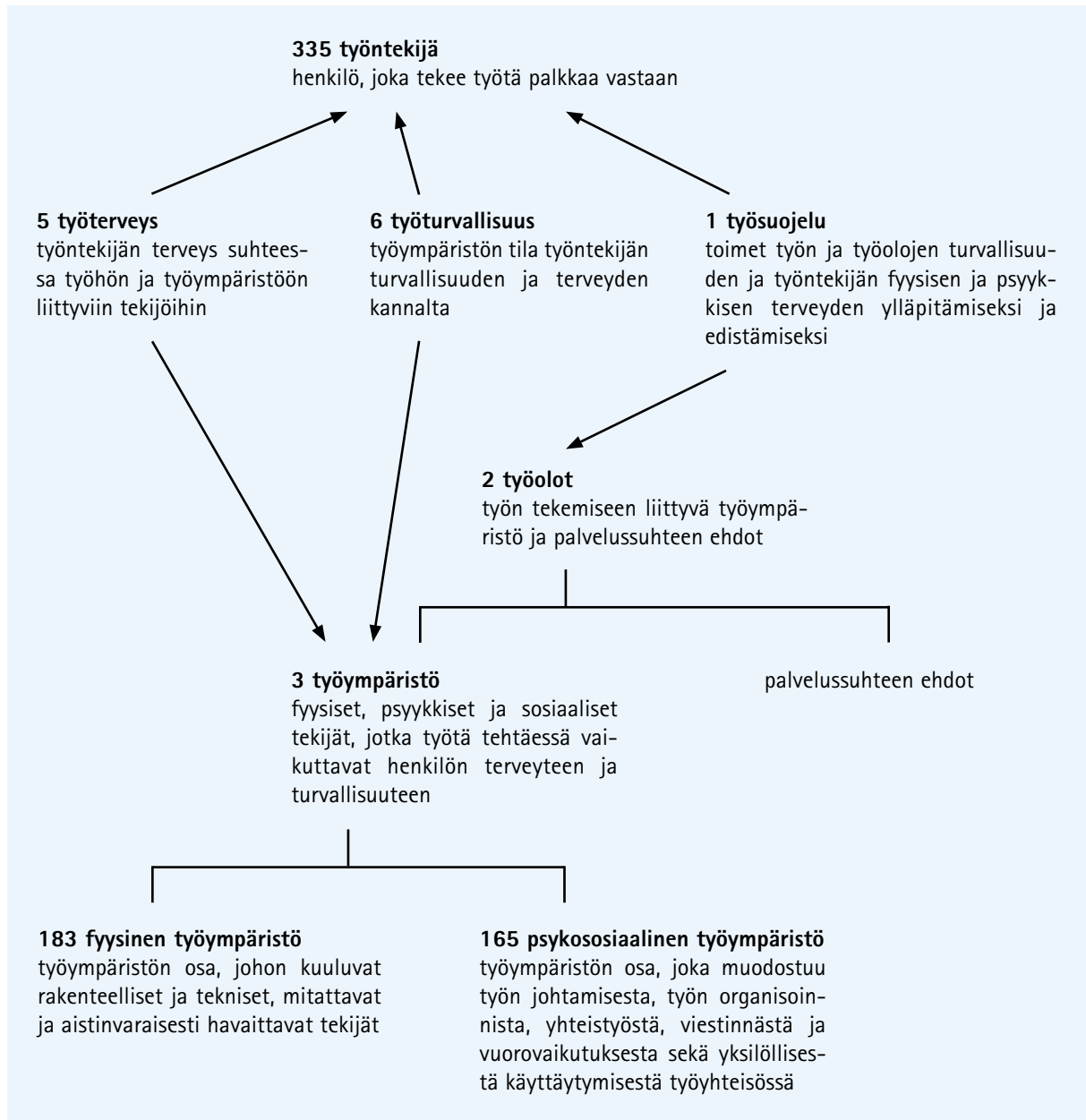
Suunnitelmasta sanastoksi

Työsuojelusanaston tekoon oli varattu projektisuunnitelmassa aikaa kaksi vuotta. Työn aikana työryhmä kokonnutui parikymmentä kertaa pohtimaan muun muassa sanastoon valittavia käsitteitä, käsitteiden määritelmiä ja suomenkielisiä termisuosituksia, ja tulokseksi tuli 465 perusteellisesti mietittyä käsitteen kuvausta. Kaksi vuotta on pitkä aika, ja siihen mahtuu monenlaisia myllerryksiä itse kunkin elämään. Työryhmä jakoi kuitenkin työskennellä tehokkaasti ja innostuneesti loppuun asti, vaikka päivän mittaisen sanastokokouksen mahdollistaminen kalenteriin parin kuukauden välein saattoikin välillä tuntua vaikealta.

Tässä projektissa TSK:lla oli vastuu sanastoprojektin hallinnoinnista ja toteutuksesta. Terminologien rooliksi tuli siis huolehtia paitsi sanaston sisällön käsittelystä ja terminologisten menetelmien käytöstä myös projektin aikataulun pitämisestä. Asiantuntijat innostuvat usein oman alansa käsiteanalyysistä, ja voisivat pohtia käsitteitä pitkäänkin. Kokouksia vetäneen terminologin piti-kin pysyä jäykkänä, jotta kokouspäiväksi valmisteltu käsitelmäärä saatiin käsiteltyä.

Työsuojelusanaston monipuolisuus erikoisalana vaikutti työhön siten, että työryhmän jäsenten lisäksi aineistoa kommentoimaan tarvittiin myös ryhmän ulkopuolisia asiantuntijoita, joiden kanssa aineistoa käsiteltiin varsinaisen työryhmätyöskentelyn ohessa pääasiassa sähköpostitse. Siksi eri vaiheessa ja eri tahoilla kommentoitavana olevien aineistojen koordinointi ja tiedon pitäminen ajantasaisena sanaston työversiossa vei melko paljon työaikaa.

Suomenkielisen osuuden hahmotuttua oli aika täydentää muita kieliä. Tässä vaiheessa työhön osallistui erityisesti vieraiden kielten asiantuntijoita. Esityötä tehtiin TSK:n toimistolla, jossa alan lähteistä poimittiin sanastoon erikielisiä vastineita. Ruotsinkielisiä termejä ja määritelmiä työsti kaksi työryhmän jäsentä, ja niitä käsiteltiin myös varsinaista työryhmää pienemmässä kieli-työryhmässä. Englanninkielisiä termejä tarkistamaan ja täydentämään saatiin alan kääntäjiä. Saksankielisiä termejä tarkistivat ja täydensivät työsuojelualaa tuntevat saksantaitoiset henkilöt. Myös ranskan termien valinnassa saatiin apua alaa ja ranskan kieltä tuntevalta suomalaiselta henkilöltä sekä lisäksi ranskalaiselta Institut national de recherche et de sécuritéelta (INRS). Lopuksi TSK:n terminologit tarkistivat, että kunkin kielen vasti-



neet on valittu terminologisten periaatteiden mukaisesti: vastineiden pitää vastata käsitteen suomenkielistä määritelmää tai jos täysin vastaavaa termiä ei ole olemassa kohdekielessä, pitäisi vastineen olla sellainen, jota voidaan mahdollisesti käyttää, kun ero suomenkieliseen käsitteeseen tiedostetaan.

Työn loppuvaiheessa järjestetty lausuntokierros alan asiantuntijoille osoitti, että asiantuntijat ovat kiinnostuneita sanastosta: saimme runsaasti arvokasta palautetta, joka huomioitiin sanaston viimeistelyssä.

Sanasto käytettävissä syyskuussa

Työsuojelusanasto on ilmestynyt syyskuussa 2006 Työterveyslaitoksen kustantamana kirjana, jota TTL-kirjakauppa myy 43 euron hintaan (Topeliuksenkatu 41 a A, 00250 Helsinki, puh. 030 474 2543, faksi (09) 477 5071, <http://www.ttl.fi/kirjakauppa>). Sanasto julkaistaan myös TEPA-termipankissa (<http://www.tsk.fi/tepa>). Sanastokeskus TSK ottaa mielellään vastaan palautetta sanastosta.

Eugen Wüster -erityispalkinto myönnettiin Heidi Suonuutille

Saara Miettola

10

Sanastotyön suomalaiselle uranuurtajalle *Heidi Suonuutille* on myönnetty arvostettu Eugen Wüster -erityispalkinto. Heidi Suonuuti toimi TSK:n johtajana vuosina 1978–1993. Häntä voidaan pitää aikansa merkittävimpänä terminologisen työn kehittäjänä Suomessa. Suonuuti on aktiivisesti osallistunut myös kansainväliseen yhteistyöhön terminologian alalla. Hän toimi kansainvälisen standardoimisjärjestön ISON terminologiakomitean puheenjohtajana vuosina 1991–1997. Kunniakirja ja mitali myönnettiin Suonuutille hänen pitkäaikaisista pyrkimyksistään edistää ja tukea terminologian tieteenalaa.

Terminologian alalla korkeasti arvostetun Eugen Wüster -palkinnon jakaa Eugen Wüster -arkisto yhdessä kansainvälisen esperantomuseon ja Infotermin kanssa. Palkinto myönnetään terminologian alalla toimivalle asiantuntijalle, jonka työllä on ollut merkittävä vaikutus terminologiseen tutkimukseen, koulutukseen tai menetelmien kehittämiseen sekä kansainvälisen yhteistyön parantamiseen. Palkinto voidaan jakaa terminologian alan ohella myös dokumentointia, soveltavaa kielitiedettä tai kielenhuoltoa edistäneille henkilöille.

Eugen Wüsteria pidetään terminologian tieteellisen tutkimuksen isänä. Hänen 1930-luvulla kehittämänsä terminologian teoria tunnetaan nykyisin perinteisen terminologian teoriana. Suonuuti tutustui Wüsterin teoriaan 1970-luvulla ja löysi siitä runsaasti vastauksia sanastotyön herättämiin kysymyksiin. Ennen Sanastokeskukseen tuloa, 1970-luvun alussa, Suonuuti työskenteli ISON alakomitean sihteerinä. Terminologiseen työhön Suonuuti tutustui paperialan sanastoa laatineen komitean kautta. Suonuutin terminologinen tieto ja osaaminen herätti 1970-luvulla myös TSK:n kiinnostuksen ja Suonuutia



pyydettiin yhdistyksen johtajaksi. Suonuutin johdolla sanastotyön menetelmät kehittyivät merkittävästi ja terminologien ammattikunta vakiintui Suomeen.

Suonuutilta ilmestyi vuonna 1997 englanninkielinen *Guide to Terminology* -opas. Ajatuksena Suonuutilla oli laatia teos, jossa terminologian perusteoriat selitettäisiin ymmärrettävästi ja käytännönläheisesti. Opas on nyttemmin julkaistu myös esperanton, kroatian, kiinan, islannin ja ruotsin kielellä.

Tänä vuonna Eugen Wüster -erityispalkinto myönnettiin Suonuutin lisäksi muun muassa ruotsalaisen Terminologicentrum TNC:n johtajalle *Anna-Lena Bucherille*, kansainvälisen standardisointijärjestön ISON terminologiakomitean puheenjohtajalle *Håvard Hjulstadille* sekä Euroopan terminologiayhdistyksen EAFT:n puheenjohtajalle *Rute Costalle*.

LIITY SANASTOKESKUKSEN JÄSENEKSI!

Sanastokeskus TSK:n jäseneksi voivat liittyä yhteisöjen lisäksi myös yksityishenkilöt. Jäsenetuna saat muun muassa Terminfon, kutsun jäsentilaisuuksiin, säännöllisesti kuulumisia Sanastokeskuksen toimistosta sekä palveluitamme alennettuun hintaan.

Lisätietoja ja jäsenyyshakemuksen saat TSK:n WWW-sivuilta osoitteessa <http://www.tsk.fi>.

Asiantuntijana työsuojelusanastoprojektissa

Työssäni työsuojelutiedon välittäjänä termien merkitykset ja niiden tulkinta ja vivahteet ovat olleet lähes kaksikymmenvuotisen työsuojelu-urani työpäivissä olennaisesti mukana. Viestinvälityskanavat ovat monipuolistuneet ja viestinvälityksen nopeus on huikaisesti kasvanut. Toimialan kehityksen myötä termistö on elänyt ja uusiutunut. Peruskysymys on kuitenkin edelleen sama, miten ilmaisen viestini, mitä sanoja käytän, jotta vastaanottaja ymmärtää sanomani.

Kun minua pyydettiin mukaan työsuojelusanastotyöhön, asia konkretisoitui muistikuvaan työpolkuni alkumetreillä löytämästäni tummansinisestä, pehmeäkantisesta ja osin irtolehtisestä *Työsuojelusanasto*-kirjasta. Silloin alaa täysin tuntemattomana se tarjosi minulle oivan perehdytyksen toimialaan ja sen toimijoihin. Vuosien varrella olen säilyttänyt kirjaa huolellisesti ja silloin tällöin turvautunut siihen, viime vuosina lähinnä vieraskielisten termien tarkistuksessa.

Sanastotyöhön mukaan lähteminen kiinnosti ja kiehoi, mutta epäilyksiä, onko tällaiselle työlle kysyntää, soitatti hälytyskelloja. Tarvitaanko sanastotyötä Internet-aikakaudella, kun tieto on kaikkien saatavilla ja vaivatomasti googlattavissa? Vastuuntuntoa ja sitoutumista tunsin siitä, että en tee työtä yksityishenkilönä vaan tietyn kielenkäyttäjryhmän – työpaikkojen työsuojelutoimijoiden – edustajana.

Työ vei mukanaan. Sanastotyömme alkoi vanhan Työsuojelusanaston termien läpikäymisellä. Oli mielenkiintoista käydä vanhaa sanastoa läpi työmatkojen junalukemisena ja hymähdellä itsekseni vanhentuneille, huvittavilta kuulostaville termeille, vetää kylmästi yli tänä päivänä merkityksettömät termit ja jäädä pohtimaan termejä, joiden merkitys vuosien saatossa oli täysin muuttunut.

Työ kulki alitajunnassa koko ajan mukana. Seminaareissa, kokouksissa ja muissa tapaamisissa kuunteli valppaana, josko korviin tarttuisi jokin uudenkarhea termi, joka tulisi ottaa mukaan sanastoon. Haastavaa oli myös pohtia, mitkä tänä päivänä käytettävistä termeistä ovat käytössä vielä vuosien kuluttua ja mitkä termit jäävät hetken muoti-ilmiöiksi. Entä mihin termeihin törmäämme parin kolmen vuoden kuluttua ja hämmästelemme, miksi emme oivaltaneet sisällyttää niitä sanastoomme.

Sanastoryhmämme hitsautui ensimmäisistä tapaamisista alkaen aikaansaavaksi ja työhönsä motivoituneeksi työryhmäksi. Saman alan termien tarkastelu tutkimuksen, viranomaistoiminnan ja arkikäytön näkökulmasta syn-



Kerttuli Harjanne

Kerttuli Harjanne toimii tietohallinnosta vastaavana asiamiehenä Työturvallisuuskeskuksessa ja oli mukana Työsuojelusanaston sanastotyöryhmässä.

nytti mielenkiintoisia keskusteluja ja joskus pieniä väitelyitäkin. Kun työryhmän osaaminen ja ymmärrys loppui, käännettiin kyseisten alojen asiantuntijoiden puoleen. Työn kuluessa sanastotyö sai paljon positiivista palautetta, eri tahoilta tuli kiitosta ja kannustusta sanaston tarpeellisuudesta. Kaaoksen kautta pääsimme järjestykseen ja sanastotyön osaavien ammattilaisten ruodussa saimme aikaan lopputuotoksena projektille asetetussa aika-aulussa uuden *Työsuojelusanaston*.

Sanastotyökokoukset olivat kokopäiväisiä, vaativia ja terveellä tavalla normaaleista työtehtävistä irrrottavia. Työryhmässä antoi omaa ammattiosaamistaan sanastotyöhön, mutta oppia ja erilaisten näkökulmien ymmärtämistä tuli palautteena sanastotyöstä varsinaisiin ammattitehtäviin.

Sanastotyön pohjustukseksi työryhmällemme pidettiin sanastotyön pikakurssi. Minua hämmästytti sanastotyön kurinalainen systemaattisuus käsitejärjestelmiseen ja erilaisine käsitesuhteineen sekä säännönmukaisuus termien sisältöjen määrittelemisessä. Luonnontieteilijänä olin mieltänyt sanastotyön humanistiseksi tieteenalaksi. Mutta sehän olikin lähes matematiikkaa. Hämmästyksen aihe työn kuluessa oli myös se, miten hyvin sanastotyön ammattilaiset pääsivät sisään käsiteltävään aiheeseen, työsuojeluun.

Onko sanastotyö tarpeellista Internet-aikakaudella? Tiedon määrä verkossa lisääntyy jatkuvasti. Sen löydettävyyttä, luotettavuutta ja hyödynnettävyyttä edellyttävät jäsentämisestä ja luokittelua. Tämän avuksi laaditaan ontologioita, koneiden ymmärtämiä sanastoja. Ontologioiden rakentamisen perustana ovat eri alojen ajantasaiset sanastot ja niiden yhteensovittaminen. Sanastotyö on mitä suurimmassa määrin tätä päivää ja ennen kaikkea huomista!

Digi-tv-sanasto ilmestynyt

Tuula Kuoppala

12

Noin vuosi ennen digitaaliseen televisioon siirtymistä, 31.8.2006, Sanastokeskus TSK julkaisi *Digi-tv-sanaston*.

Aloitteen digi-tv-sanastoprojektin käynnistämiseksi teki Viestintäviraston terminologiatyöryhmä syksyllä 2003. Kaksi vuotta myöhemmin projekti saatiin vihdoinkin käyntiin, ja sanastotyöryhmä kokoontui ensimmäisen kerran työnsä ääreen. Kahdeksan kokouksen ja vajaan kymmenen kuukauden jälkeen valmistui kolmikielinen, 97 käsitettä sisältävä Digi-tv-sanasto.

Tuohon kymmeneen kuukauteen sisältyi monia mielenkiintoisia ja hauskojakin hetkiä, kun 12 alan asiantuntijaa ja 2 terminologia rajasivat aineistoa ja päättivät käsitteiden määrittämisestä ja suositettavista termeistä. Oman panoksensa työhön toivat lausuntokierroksella sanastoa kommentoineet alan toimijat ja tavalliset kuluttajat. Kesän aikana työn parissa ahersivat vielä kielenkääntäjät sekä kielentarkastajat, jotta sanaston määrittelyt, huomautukset ja esipuheet saatiin käännettyiksi ruotsin ja englannin kielille. Sanaston laadintaan osallistui kaiken kaikkiaan siis melkoinen joukko ihmisiä.

Työryhmä pyrki rajaamaan sanaston niin, että se kattaisi keskeisimmät suurelle yleisölle suunnatuissa lehdissä ja digitaalisten laitteiden käyttöohjeissa esiintyvät käsitteet. Valmis sanasto käsittelee digitaalisia televisiojärjestelmiä ja -verkkoja, digitaalisia jakelutapoja ja -kanavia, digitaalisia palveluja, erilaisia digi-tv:n käyttöön liittyviä kortteja, salausta sekä digitaalisia vastaanottimia, niiden toimintoja ja liitäntöjä. Erilaisiin vastaanottimiin liittyviä käsitteitä on poimittu myös oheiseen minisanastoon.

Määrittelyn haasteita

Terminologin näkökulmasta haastavinta sanaston laatimisessa oli määrittelyjen laatiminen. Niitä kirjoittaessa oli pidettävä mielessä kohderyhmä, eli digi-tv:n peruskäyttäjät, toimittajat ja kääntäjät ja mietittävä, miten ilmaista monimutkainenkin tekninen asia mahdollisimman yleiskielisesti ja yksiselitteisesti ilman "turhia" teknisiä yksityiskohtia. Unohtaa ei sopinut myöskään, että emme olleet laatimassa laitteiden käyttöopasta, vaan yleishyödyllistä sanastoa. Määrittelyjen lopputulokset ovatkin usein kompromisseja, tietystä näkökulmasta kirjoitettuja ja tietyille kohderyhmälle suunnattuja käsitteiden sisällön yleistäisiä. Esimerkiksi *paluukanavan* määrittelyssä käsitettä lähestytään käyttäjän näkökulmasta. Paluukanava on "vuorovaikutteisen kanavan osa, jossa

signaali kulkee käyttäjän vastaanottimesta palveluntarjoajalle". Myös lisätietoon on valittu sama näkökulma: "Paluukanavan avulla voi käyttää vuorovaikutteisia palveluja, kuten osallistua äänestyksiin tai kilpailuihin. Paluukanava toteutetaan esimerkiksi modeemin tai laajakaistayhteyden kautta."

Määrittelykirjoituksessa oli niin ikään otettava huomioon välivaihe analogisen ja digitaalisen kauden välillä, ja pohdittava digi-tv:n tilannetta muutaman vuoden päästä. Mietimmekin termin *digitaalinen* käyttöä. Parin vuoden kuluttua tuskin enää puhutaan *digitaalisesta televisiosta* tai *integroidusta digitaalisesta televisiosta*, vaan pelkästä televisiosta. Siksi päädyimme käyttämään termiä digitaalinen vain otsikoissa ja jättämään sen pois termeistä ja määrittelyistä aina kun se oli mahdollista. Samasta syystä termi *digitaalinen vastaanotin* esitetään toissijaisena terminä ja *vastaanotin* ensisijaisena. Käsite analoginen rajattiin sanastosta kokonaan pois, vaikka se onkin digi-tv:n rinnakkainen järjestelmä elokuun 2007 loppuun asti.

Itse asiassa avainkäsitteestä digitaalinen muodostui määrittelyn kannalta sanaston varsinainen kompastuskivi. Digitaalisuutta kuvaavat määrittelyehdotukset olivat erittäin teknisiä ja poikkesivat siten sanaston muista määrittelyistä. Katsoimme parhaaksi jättää määrittely kokonaan pois ja selittää käsite digitaalinen laueammin: "Digitaalinen teknologia tarkoittaa teknologiaa, joka tuottaa, varastoi ja prosessoi tietoa kahden eri tilan perusteella: positiivinen ja ei-positiivinen. Positiivista tilaa kuvataan numerolla 1 ja ei-positiivista tilaa numerolla 0. Digitaalisella teknologialla siirretty tai varastoitu tieto kuvataan siis ykkösten ja nollien jonona. Digitaalisen vastakohta on analoginen."

DVB:stä MHP:hen

Haastavaa sanastonteossa oli myös suositettavista termeistä päättäminen. Digi-tv-maailmassa vilisee erityisen paljon vierasperäisiä lyhenteitä. Kuluttajilta saamissamme kommentteissa toistui toive, ettei niitä käytettäisi, koska lyhenteet ovat vaikeita käyttää ja ymmärtää. Vaikka pyrkimyksenä on suositella omakielistä ja läpinäkyvää termiä, ei kielenkäyttöön jo juurtuneita lyhenteitä voi kuitenkaan muuttaa tai sivuuttaa. Tässäkin asiassa oli siis tehtävä kompromisseja. Digi-tv-sanastosta löytyvät näin ollen esimerkiksi lyhenteet *YpbPr*, *DVB* ja *MHP*.

Kirjainlyhenne DVB esiintyy 11 sanaston käsitteessä. Se tarkoittaa kansainvälistä digitaalisen television standardia, joka määrittelyä signaalin jakelutavan. Lyhenne on kuluttajan kannalta tärkeä, koska se esiintyy eri kirjainyhdistelmillä varustettuna laitteiden nimissä. Kaape-

litaloudessa asuva haluaa digisovitinkaupassa mitä todennäköisimmin ostaa *DVB-C-vastaanottimen* eli *kaapelivastaanottimen* tai *kaapeliboksin*, eikä suinkaan *DVB-T-vastaanotinta*, jollaisen tarvitsee antennitaloudessa asuva televisionkatsoja.

Taannoisessa digi-tv-seminaarissa paikalla ollut käytettyvystutkija esitti kainon toiveen, että loisimme lyhenteelle *MHP* kotoisamman vastineen. Tätä englannin kielen sanoista *multimedia home platform* muodostunutta lyhennettä näkee varsin paljon. Puhutaan esimerkiksi *MHP-vastaanottimista* eli vastaanottimista, joilla voi käyttää vuorovaikuttavia palveluja, sekä *MHP-standardista* eli vastaanottimen vuorovaikuttavat palvelut mahdollistavan ohjelmointirajapinnan määrittelevästä kansainvälisestä standardista. Työryhmä pohti standardille muun muassa sellaisia suomenkielisiä termiehdotuksia kuin *vuorovaikuttisuusstandardi* tai *yhteensopi-vuusstandardi*, mutta lopulliseen sanastoon ne eivät päässeet mukaan. *MHP* on arviomme mukaan vakiintunut alan kielenkäyttöön, eikä sen muuttamiselle lopulta nähty pakottavaa tarvetta.

Muutama termiehdotus sanastoon silti pääsi (termiehdotukset on merkitty sanastossa tähdellä): *antennitelevisio* (televisiojärjestelmä, jossa signaalinvälitys tapahtuu maanpäällisen lähetyksen välityksellä), *HD-valmius* (*HD-ready*: näyttölaitteen ominaisuus, jonka avulla voi katsoa teräväpiirtotelevision lähetyksiä), *komposiittivideoliitäntä* (*CVBS-liitäntä*: videoliitäntä, jossa siirretään sekä kirkkaus- että väri-informaatio) ja *ohjelmapalvelutieto* (*PSI/SI*: palveluntarjoajan lähetyksen mukana lähettämä tieto, jonka avulla vastaanotin tunnistaa lähetyksessä tulevat palvelut). Jääme mielenkiinnolla seuraamaan, miten ehdotukset otetaan vastaan.

Digi-tv-sanasto on maksutta käytettävissä osoitteessa: <http://www.tsk.fi/fi/info/digi-tv-sanasto.pdf>. Elokuun aikana sanastoon on lisätty määritelmien, huomautusten ja esipuheiden käännökset ruotsin ja englannin kielillä.

vastaanotin; digitaalinen vastaanotin; digivastaanotin (1)

sv mottagare; digital mottagare
en receiver; digital receiver

laite, joka kykenee vastaanottamaan digitaalisia signaaleja ja jonka avulla voi seurata digitaalisia lähetyksiä

Vastaanottimia ovat esimerkiksi *integroitu digitaalinen televisio*, *digisovitin* ja *mobiilitelevisio*.

Vastaanottimien ominaisuudet vaihtelevat; niissä voi olla esimerkiksi tallennusmahdollisuus tai niillä voi käyttää tietyin edellytyksin ns. salattuja pal-

veluja. Vastaanottimien ominaisuuksia voidaan muuttaa myös päivittämällä. Ks. myös *perusvastaanotin*, *tallentava vastaanotin*, *kortinlukijalla varustettu vastaanotin* ja *MHP-vastaanotin*.

Vastaanottimia on erilaisia signaalin lähetystavasta riippuen. Signaali voidaan jakaa maanpäällisen lähetyksen kautta (DVB-T), kaapelin (DVB-C) tai satelliitin (DVB-S) välityksellä, näiden yhdistelmällä (*yhdistelmäsovitin*), tai mm. DVB-H-verkon välityksellä. Lisäksi on olemassa erillisiä PC- ja IPTV-vastaanottoon tarkoitettuja vastaanottimia (ks. *PC-vastaanotin* ja *IPTV-vastaanotin*).

integroitu digitaalinen televisio; integroitu digitelevisio; integroitu digi-tv; integroitu televisio; integroitu tv

ei: iDTV

sv integrerad digital-tv-mottagare; IDTV

en integrated digital television; integrated DTV; iDTV

vastaanotin, joka sisältää digitaalisen virittimen ja näyttölaitteen ja jolla voi seurata digitaalisia lähetyksiä

Integroidun digitaalisen television lisäksi ei tarvita erillistä *digisovitinta*.

digisovitin; digiboksi

ei: sovitin; digiboksi; digipääte; digitaalivastaanotin; digivastaanotin (2)

sv digitalbox; digital-tv-box

en digital set-top box; digital STB; digital TV receiver; digibox /UK/

vastaanotin, joka muuntaa digitaalisen signaalin analogiseen televisioon tai näyttöön sopivaksi, jolloin näistä voi seurata digitaalisia lähetyksiä

Digitaalisesa vastaanotossa esimerkiksi analoginen televisio toimii näyttönä, digisovitin vastaanottimena.

Digisovitin liitetään analogiseen televisioon tai näyttöön useimmiten scart-liittimen avulla.

Ks. myös *yhdistelmäsovitin*.

yhdistelmäsovitin; yhdistelmäboksi

ei: combo-sovitin; combo-boksi

sv kombinerad digitalbox; combobox

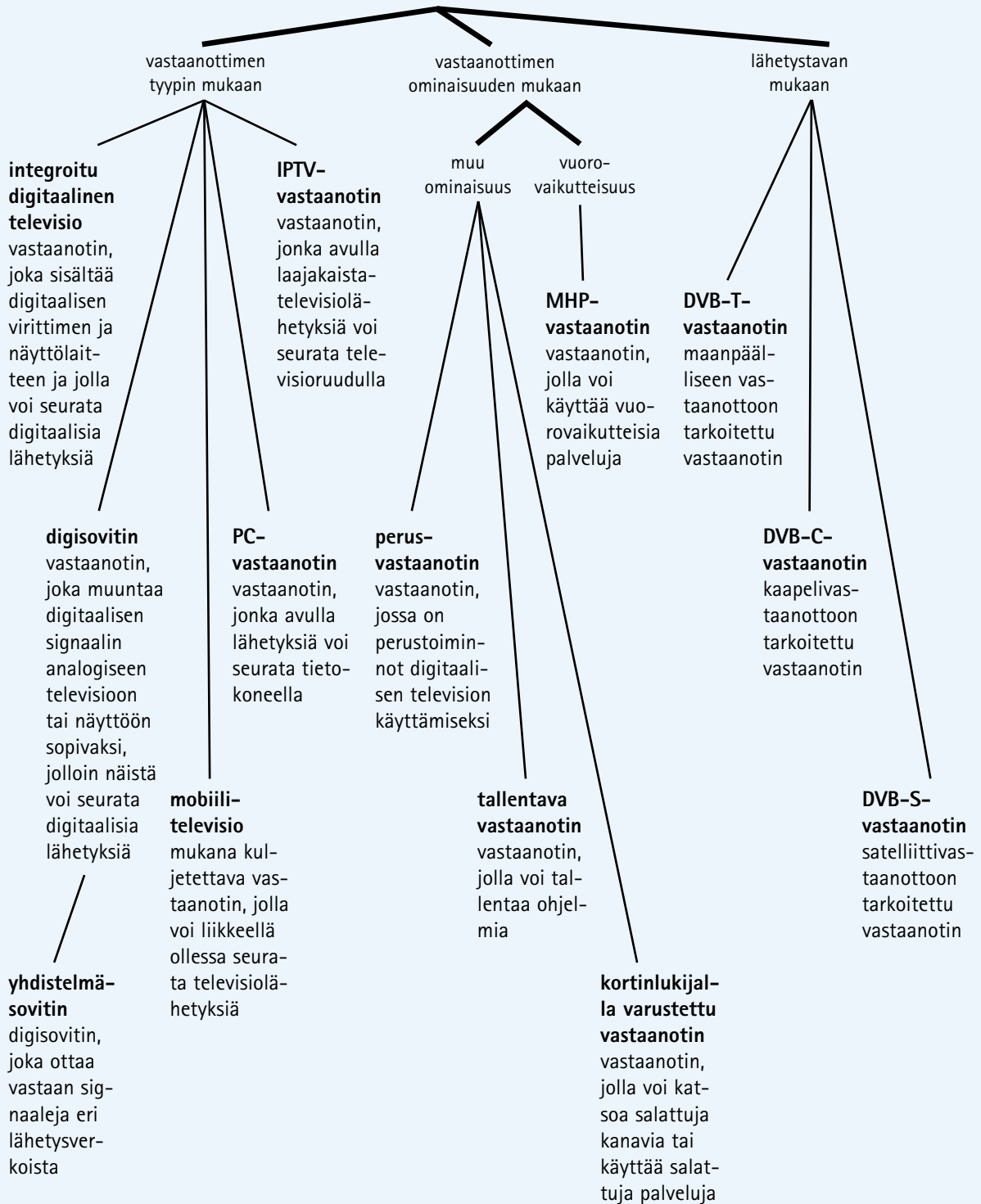
en combo set-top box; combo STB; combo box

digisovitin, joka ottaa vastaan signaaleja eri lähetyksen koista

Yhdistelmäsovitin voi ottaa vastaan signaaleja sekä maanpäällisen lähetyksen että satelliittien kautta.

vastaanotin

laite, joka kykenee vastaanottamaan digitaalisia signaaleja ja jonka avulla voi seurata digitaalisia lähetyksiä



**mobiilitelesio; mobiili-tv; kännykkätelesio;
kännykkä-tv**

sv mobiltelevision; mobil-tv; mobilmottagare
en mobile television; mobile TV; handheld receiver

mukana kuljetettava *vastaanotin*, jolla voi liikkeellä ollessa seurata televisiolähetyskiä

Mobiilitelesio voi olla esimerkiksi matkapuhelin, jossa on televisiolähetysten seuraamisen mahdollista ominaisuus.

Suomessa mobiilitelesiolähetyskiin käytetään DVB-H-verkkoa.

Mobiilitelesio-termiä käytetään myös kolmannen sukupolven eli 3G-matkaviestinverkon kautta välitettävistä televisionomaisista palveluista.

PC-vastaanotin; PC-sovitin; tietokonevastaanotin

sv PC-mottagare
en PCTV receiver

vastaanotin, jonka avulla lähetyskiä voi seurata tietokoneella

PC-vastaanottimen liitntätapa vaihtelee. On olemassa tietokoneeseen ulkoisesti, esimerkiksi USB-väylään liitettäviiä malleja, ja sisäänasennettuja digi-tv-kortteja.

IPTV-vastaanotin

sv IPTV-mottagare
en IPTV receiver

vastaanotin, jonka avulla laajakaistatelesiolähetyskiä voi seurata televisioruudulla

IPTV-vastaanottimella signaali vastaanotetaan laajakaistayhteyden kautta.

IP tulee englannin kielen sanoista "Internet Protocol".

perusvastaanotin

sv basmottagare
en basic receiver; zapper box

vastaanotin, jossa on perustoiminnot digitaalisen television käyttämiseksi

Perusvastaanottimella voi katsella digitaalisia televisio-ohjelmia ja kuunnella digitaalisia radio-ohjelmia.

Perusvastaanottimella viitataan yleensä *digisovittimeen*, jolloin voidaan puhua perussovittimesta tai perusboksista.

tallentava vastaanotin

sv inspelande mottagare
en personal video recorder; PVR; digital video recorder; DVR

vastaanotin, jolla voi tallentaa ohjelmia

Tallentavassa vastaanottimessa on kiintolevy, joten esimerkiksi erillisiä videonauhoja ei tarvita.

Mikäli tallentavassa vastaanottimessa on yksi viritin, voi sillä tallentaa vain sitä ohjelmaa, jota seurataan tallennuksen aikana. Mikäli viritimiä on kaksi, voi vastaanottimella tallentaa myös muuta kuin tallennushetkellä seurattavaa ohjelmaa.

Tallentavissa vastaanottimissa on myös taukotallennustoiminto, eli meneillään olevan televisioohjelman katselun voi keskeyttää halutuksi ajaksi ja jatkaa katselua keskeytyneestä kohdasta myöhemmin.

Tallentavista vastaanottimista käytetään myös lyhenteitä PVR ja DVR.

kortinlukijalla varustettu vastaanotin

sv mottagare med kortläsare
en receiver with a card slot

vastaanotin, jolla voi katsoa salattuja kanavia tai käyttää salattuja palveluja

Kortinlukijalla varustetulla vastaanottimella voidaan käyttää salauksenpurkukorttia, joka mahdollistaa salattujen lähetysten seuraamisen.

Myös *integroiduissa digitaalisissa televisioissa* voi olla kortinlukija.

MHP-vastaanotin

sv MHP-mottagare
en MHP receiver; MHP box

vastaanotin, jolla voi käyttää vuorovaikutteisia palveluja

MHP-vastaanotin voi olla *digisovitin* tai *integroitu digitaalinen televisio*.

DVB-T-vastaanotin; antennivastaanotin; antenniboksi

sv DVB-T-mottagare; markmottagare
en DVB-T-receiver; terrestrial receiver; terrestrial set-top box; terrestrial STB

maanpäälliseen vastaanottoon tarkoitettu *vastaanotin* T-kirjain tulee sanasta "terrestrial", joka tarkoittaa maanpäällistä.

DVB-C-vastaanotin; kaapelivastaanotin; kaapeliboksi

sv DVB-C-mottagare; kabelmottagare
en DVB-C receiver; cable receiver; cable set-top box;
cable STB

kaapelivastaanottoon tarkoitettu *vastaanotin*

C-kirjain tulee sanasta "cable", joka tarkoittaa kaapelia.

DVB-S-vastaanotin; satelliittivastaanotin; satelliittiboksi

sv DVB-S-mottagare; satellitmottagare
en DVB-S receiver; satellite receiver;
satellite set-top box; satellite STB

satelliittivastaanottoon tarkoitettu *vastaanotin*

S-kirjain tulee sanasta "satellite", joka tarkoittaa satelliittia.

laajakuvatelevisio

mieluummin kuin: laajakulmatelevisio

sv bredbilds-tv
en wide screen television; wide screen TV;
widescreen television; widescreen TV

televisio, jossa kuvasuhde on 16:9

Perinteisissä televisioissa kuvasuhde on 4:3.

teräväpiirtotelevisio; teräväpiirto-tv; HDTV

sv högupplösningstelevision; högupplösningstv; HDTV
en high definition television; high definition TV; HDTV

televisio, jossa televisiolähetysten kuvan tarkkuus on huomattavasti parempi kuin perinteisissä televisioas-taanottimissa

Teräväpiirtotelevision kuvan tarkkuus eli resoluutio on noin kaksi kertaa tarkempi sekä pysty- että vaakatasossa perinteisiin televisioihin verrattuna. Jotta teräväpiirtotelevision kuvan laatu olisi parempi, myös ohjelman tuotannon ja lähetyksen pitää olla toteutettu teräväpiirtotekniikalla. Teräväpiirtolähetysten vastaanotto edellyttää HDTV-viritintä.

Lyhenne HDTV tulee englannin kielen sanoista "high-definition television".

Ammattikielten kehittymisestä suomalaisessa viittomakielessä

Päivi Rainö

Maassamme on noin 15 000 henkilöä, joiden ensi- tai kotikielenä on suomalainen viittomakieli. Kolmanneksella heistä ei kuulon avulla ole ollut mahdollisuutta omaksua puhuttua kieltä ensikielekseen, ja noin 250–500:lla myös omat vanhemmat, tai toinen heistä, ovat viittomakielisiä. Nykyisestä viittomakielisten kokonaismäärästä voidaan esittää vain arvioita, sillä kieltä ei ole ollut tapana merkitä väestörekisteriin äidinkieleksi. Syynä on se, että rekisteriin on ollut mahdollista ilmoittaa vain yksi äidinkieli, vaikka henkilö käytännössä kokisikin olevansa kaksikielinen. Viittomakieltä ei myöskään tohdita ilmoittaa äidinkieleksi aiemmin hyvinkin voimakkaan viittomakieleen ja kuuroihin kohdistuneen syrjinnän takia.

Viittomakielisyys koskettaa kuurojen henkilöitten ohella kaksin verroin suurempaakin joukkoa, sillä myös kuulevat voivat identifioitua viittomakielisiksi esimerkiksi kuurojen vanhempiansa tai sisarustensa myötä. Toisaalta viittomakieliset ovat aina kaksikielisiä riippuen siitä, mitä toista kieltä kotona tai muussa ympäristössä on käytetty kirja- ja valtakielenä. Esimerkiksi ruotsinkielisen perhetaustan omaavia viittomakielisiä tiedetään maassamme olevan noin 150, mutta heidän viittomakielinen sanastonsa poikkeaa osin huomattavasti enemmistön käyttämästä suomalaisesta viittomakielestä, minkä vuoksi heidän viittomavarianttiaan voidaan jopa pitää omana erillisenä kielenään.

Joillakin viittomakielisistä kuurot sukujuuret ulottuvat monen sukupolven taakse. Vanhimmat voivat isovanhempiensa kertomuksien kautta tavoittaa jopa niitä aikoja, jolloin maassamme oli viittomakielisiä kouluja. Aluksi suullisen perinteen tallentamana muistitietona, mutta viime aikoina myös kuurojen historiaa käsitteleviin teoksiin ovat siirtyneet tarinat 1800-luvulla toimineista, yleissivistävän koulutuksen läpikäyneistä ja useimmiten myös jonkun käsityöalan taitajiksi oppineista kuuroista opettajista ja heidän kuuroista oppilaistaan.

Tuonaikaisesta, eri ammattialoilla, eri oppiaineissa ja monilla taiteen aloilla käytetystä viittomistosta meillä on viitteitä ensimmäisiltä viittovilta polvilta säilyneen kirjeenvaihdon ja muisteloiden sekä monien lehtitekstien sekä perusteella. Myös 1910-luvulla julkaistut ensimmäi-

set sanakirjat sekä Suomen että Ruotsin puolella osoitavat pitkälle vakiintuneen viittomiston olemassaolosta niin tähti- ja maantieteestä kuin teologiasta tai vuoriteollisuudestakin keskusteltaessa. Itse asiassa Ruotsissa käytetty viittomakieli siirtyi Suomeen ensimmäisen kuurojenkoulun perustajan myötä 1800-luvun puolivälissä.

Oralismen vaikutus viittomakieleen

1910-luvulla ilmestyneet taiten laaditut ja valokuvien varustetut sanakirjat sekä suomalaisesta että ruotsalaisesta viittomakielestä kuvasivat kuitenkin jo varsin uhanalaista kielimuotoa, sillä 1900-luvun vaihteessa pohjoismaihin levinneen pedagogisen ajattelun myötä kaikki kuuroille tarkoitettu kouluopetus oli annettava puhuen tai kirjoittaen. Sormiaakkosten, eleitten ja viittomien käyttö oli mahdollista vain puhetaidoiltaan "lahjattomimpien" kohdalla. Niinpä vieläkin keski-ikäisten ja sitä vanhempien viittomakielisten kertomuksissa sisäoppilaitoksissa vietetty 8-vuotinen koulu-aika kuvautuu lähes yksinomaiseksi puheen ja huulilतालuvun äksiisiksi, mitä kaikkien oppiaineiden nimissä harjoitettiin.

Tämän oralismiksi nimetyn pedagogisen käänteen myötä viittomakieli joutui pannaan, sillä sen ajateltiin estävän puheen – ja sen myötä ajattelun – kehittymistä. Ei-suotavana kommunikaatiomuotona viittomakieli pysyi koulumaailmassa 1970-luvulle asti, mutta se menetti arvostustaan myös kuurojen itsensä parissa. Vasta vuosituhatosen kääntyessä viimeisille vuosikymmenilleen viittomakieli koki uuden renessanssin kielitieteellisen tutkimuksen myötä ja myös siksi, että yhteiskunnallinen asenneilmapiiri viittomakieltä ja kuuroja kohtaan alkoi muuttua. Muutos onkin ollut melkoisen nopeaa, sillä vuodesta 1995 lähtien viittomakielisten oikeus käyttää kieltään on mainittu jopa yhtenä kansalaistemme perusoikeuksista.

Viittomakieli siis selvisi omista vaaranvuosistaan, sillä esteistä ja kielloista huolimatta kieli säilyi kouluissa piilotteluna oppilaitten salakielenä. Kuurot aikuiset puolestaan ylläpitivät viittomakieltä yhdessä ollessaan, vaikka julkisuudessa viittomista välteltiin. Viittomakielinen hengen- ja kielenviljely kapeni arkiseen yhdessäoloon, kuurojenyhdistysten illanviettoihin ja muihin keskinäisiin tapaamisiin, juhliin ja kirkollisiin tilaisuuksiin. Kielteinen asenne viittomakieleen heijastui myös perheitten sisällä: vaikka vanhemmat käyttivät viittomakieltä keskenään, kuulevien lasten kanssa asiat saatettiin toimittaa puheella.

Kirjoittajasta:

Päivi Rainò toimii viittomakielen yliassistenttina Jyväskylän yliopistossa. Hän on ollut lehtorina Humanistisessa ammattikorkeakoulun viittomakielentulkin koulutusohjelmassa ja mm. viittomakielen tutkijana Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksessa ja toiminut suomalaisen viittomakielien lautakunnassa v. 1997–2003.

Puhuttu kieli otti tilansa myös itse viittomakielisestä diskurssista, esimerkiksi uusista ilmiöistä, henkilöistä ja paikoista keskusteltaessa niistä voitiin käyttää ääneen puhuttuja suomen tai ruotsin mukaisia lainoja kesken viitotun tekstin. Huulilla näkyvät lainasanahahmot saumautuivat lopulta luonnolliseksi osaksi käsillä tuotettuja viittomia ja ne ovat vieläkin havaittavissa erityisesti nominaalisten viittomien yhteydessä, tosin alkuperäisestä sanahahmosta huomattavasti lyhentyneinä. Etenkin juhlavammassa ja virallisuontoisissa yhteyksissä suomen sanajärjestystä ja kielioppia noudattavasta viittomisesta tuli jopa eräänlainen normi, eikä pelkästään kuulevien omaksumassa kielessä vaan myös natiivi viittojen kesken.

Viittomakielen asema ammattikoulutuksessa ja työelämässä

Työelämässä viittomakielellä ei ollut sijaa, ellei samalla työpaikalla sattunut olemaan muita kuuroja. Muutoin oman ammattialan toimista jouduttiin työtovereitten kanssa keskustelemaan suomeksi tai ruotsiksi puhuen tai kirjoittaen, sillä viittomakieltä edes jotensakin taitavia oli harvoin saatavilla tulkiksi, ennen kuin tulkikoulutus käynnistyi 1980-luvulla. Ja jos vaikka omasta työstä saattoikin keskustella viittomakielellä kuurojen työtovereitten kanssa, äärimmäisen harvoilla aloilla – kuten kuurojen itsensä perustamassa kirjapainossa ja siihen liittyvässä työssäoppimiskoulutuksessa – viittomakielisillä oli tilaisuus siirtää ammattitietouttaan jopa useammalle peräkkäiselle viittojapolvelle. Näin vuosikausia päivittäisessä vuorovaikutuksessa konventionaalistunut kirjapainoalan ammattikieli pysyi elävänä, samalla kun se myös kehittyi alan ja työmenetelmien uudistuessa.

Joillakin työaloilla erityisviittomiston kehittyminen olisi voinut olla mahdollista myös ammattikoulutuksen kautta. Pieksämäelle perustettiin kuuroja tyttöjä varten jo vuonna 1905 Nikkarilan talouskoulu, jonka oli käynyt vuoteen 1945 mennessä lähes 400 nuorta naista. Heti

sodan jälkeen Turkuun perustettiin kuurojen ammattikoulu, josta käsin eri työaloihin voitiin perehtyä paikallisissa käsityö- ja teollisuuslaitoksissa. Myöhemmin ammattien kirjo kapeni, esimerkiksi 1970-luvulla naisilla oli ajoittain mahdollisuus valita vain keittäjän tai vaatetus- teknisen linjan välillä.

Ammattioppilaitokset olivat kuurojenkouluja sallivampia viittomakielen käytössä: oppilaitten ja opettajien välillä käyty kommunikaatio koostui etupäässä puheesta ja kirjoittamisesta, eleistä, osoituksista sekä joskus myös suomensekaisesta viittomisesta. Viittomakielisiä opettajia kouluissa on toiminut kuitenkin vasta 1980-luvulta lähtien, joten koulun ulkopuolella käytössä ollut taikka entisiin ammattialoihin liittyvä viittomisto ei ole siirtynyt kuurojen oppilaitten kieleen kouluopetuksen välityksellä. Vasta 1980-luvulla ammatissa toimineelle kuulevalle opettajakunnallekin alettiin tarjota systemaattisempaa viittomakielen opetusta. Monet kuuroista hankkiutuivat suoraan leipätyöhön ja toiset onnistuivat läpikäymään – ilman tulkkiakin – tavanomaisen ammattikoulutuksen kuulevien joukossa, jolloin ammattitermistönkään ei ollut tarpeen kääntyä viittomakielelle.

Viittomakielisestä opetuksesta ja sen myötä erityisalojen viittomakielisen termistön kehittymistä ja viljelyä ei ammattikoulujenkaan synnyn myötä voida olettaa tapahtuneen 1900-luvulla kirjapainoalaa lukuun ottamatta.

Erikoiskielten kuvaamisen ja tulkkauksen ongelmia viittomakielessä

Suomalaista viittomakieltä käsitteleviä yleissanakirjoja on laadittu jo 1900-luvun alkupuolella. Tuolloin maamme ensimmäiseen viittojapolveen kuulunut kuuro opettaja *D. F. Hirn* laati yhdessä valokuvaajana toimineen kuuron vaimonsa *Marian* kanssa 350 viittomaa käsittävät sanakirjavihkoset. Seuraavat sanakirjat ilmestyivät vasta 50 vuotta myöhemmin, mutta näissäkään, kymmenkertaisesti laajemmissa viittomistoissa, ei keskeisen ydinsanaston lisäksi ollut tilaa esitellä esimerkiksi eri ammateissa käytettyjä ilmaisutapoja. 1970- ja 1980-luvuilla laadittiin myös joitakin erityissanastoja muun muassa matemaattis-teknille alalle. Useat sanastoissa esitetyt viittomat eivät kuitenkaan olleet viittojayhteisössä vakiintuneita vaan keinotekoisesti luotuja, minkä vuoksi ne eivät ole koskaan siirtyneet muuhun kielenkäyttöön. Erityissanaston visuaalisia korvikkeita lieneekin hyödynnetty vain oppitunneilla ja mahdollisesti myös tulkauksessa.

Yksi uusimmista viittomakielemme kokoelmista, vuonna 1998 ilmestynyt *Suomalaisen viittomakielen pe-*

russanakirja, rajaa jo nimessään pois muun kuin aivan keskeisimmän ydinsanaston. (Teos on v. 2002 siirretty Internetiin *Suvi*-portaaliin viittomakielisin esimerkkilausein täydennettynä.) Painetun teoksen rajallinen tila, 1219 viittoma-artikkelia, ei siis mahdollistanut vakiintuneimmankaan ammattiviittomiston esittelyä.

Tavanomaisen variaation lisäksi viittomakielillä on tyypologisesti polysynteettisenä kielenä taipumus tuottaa kiinteän sanaston ohella lähes rajattomalta tuntuva määrä ei-pysyviä ilmauksia – ainakin sanakirjan tekijän näkökulmasta tarkasteltuna. Näissä viittomakompositioissa otetaan huomioon kulloisessakin tilanteessa esiintyvä tekijän ja objektin välinen tilasuhde, objektin muoto, jossa myös huomioidaan tarkastelukulman perspektiivi, sekä mahdolliseen toimintaan sisältyvä näkökulma. Valitettavasti nämä viittomakielessä keskeiset ilmiöt on ollut pakko ohittaa perinteisissä, rajallisissa sanakirjoissa, joissa stillikuviksi jäädytetyt viittomat on mallinnettu liikettä kuvaavilla nuolitetuilla piirroksilla tai valokuvilla. Nykyisellään, verkkosanakirjojen näennäisessä äärettömyydessä, viittomakielen polysyntesia olisi kuitenkin mahdollista vangita muidenkin tarkasteltavaksi.

Edellä kuvatun kaltaiset polysynteettiset ilmaukset ovat tavanomaisia myös ammattikielissä. Viittomakielinen kondiittori ilmaisee kuvatessaan esimerkiksi leivoksen matkaa liukuhihnalla tämän eri osien muodot, samalla kun hän asemoi valmistumassa olevien muiden leivonnaisten 'kasvopuolen' ja kulkusuunnan sekä liikku- misnopeuden. Polysynteettistä kompleksista rakennetta kuvaa esimerkiksi se, että parin sekunnin viittomajak- sossa ketjuuntuvat yhteen kaikki seuraavat merkitykset (rakenteellisessa käänöksessä kiinteät viittomat on merkitty kapitaalein):

– – jatkuvasti liikkeessä olevat kaksi onttoa pyöreää rullaa [joiden] välistä tipahtelee vuoroittain alas pienen suorakaiteen muotoisia [jotka] saavat päälleen VALKOINEN MUNA, ohut o-mainen-kuvio.

Tämäntyyppisiin merkityskategorioihin olioita ja ilmiöitä kiinnittävä kieli asettaa haasteita myös siirret- täessä kieltä toiseen "olomuotoon". Onkin erityisen vaa- tivaa kääntää tai tulkata eri ammattialojen kiteytynyttä termistöä viittomavastikkeilleen, jotka eivät ehkä kos- kaan esiinnykään vakioituina yksikköinä, vaan edellisen esimerkin kaltaisista merkitysosasista koottuina. Ja kääntäen: kun tulkkauksen kohdekielenä on suomi, sen il- maisuvarantoja läpikotaisinkin hyödyntäen ei aina ole luontevaa kielentää kaikkia viittomakielisen sorvarin, mo- toristin tai taidemaalarin tuottamia, visuaaliseen täsmä- havainnointiin perustuvia merkityksiä, jotka ovat olen- naisia heidän ammatinharjoittamisessaan.

Ammattikielien mikrokielten jatkumona

Käytössä olevien erityisalojen viittomakonventioiden hahmottamiseksi aloitin vuonna 2005 viittomakielen tulkkeja kouluttavassa Humanistisessa ammattikorkeakoulussa (Humak) erikoiskielten keruuprojektin, missä erilaisista ammatti- ja harrastealoihin perehtyneitten viittomakielisten haastatteluista koottiin pienimuotoisia viittomistoja opetus- ja tutkimuskäyttöön. Sähköiseen muotoon tallennettuihin viittomistoihin liitettiin myös vastaavat suomenkieliset oppisanastot sekä haastattelusta editoitu lyhyt viittomakielinen ammattikielinäyte. Tästä laadittiin vielä vastaavalle ammattirekisterille tuotettu tekstikäännös. Joitakin rajattuun käyttöön tuotettuja ammattiviittomistoja on koottu myös eräissä tulkkeja kouluttavassa Diakonisessa ammattikorkeakoulussa.

Haastatellut eri alojen asiantuntijat painottavat kuin yhdestä suusta sitä, että heidän käyttämänsä viittomakonventiot voivat muilla paikkakunnilla tai toisissa pienyhteisöissä toimivilla henkilöillä olla hyvinkin toisenlaisia. Juuri tämän, samankin alan sisällä esiintyvien, osin sisäkkäisten, osin polysyntesian varassa erävien mikrokielten jatkumon todentaminen on ollut keruun päätavoitteena. Samalla on autenttisten kielennäytteitten kautta voitu havainnoida yhtäältä visuaalisen ja toisaalta auditiivisen kielen välittämiä hahmotuseroja. Juuri tästähän on kyse, kun suomenkielinen kirjapainoalan ammattilainen puhuu *oolista* tai *kastista*, kun taas viittomakielinen ilmaisee edellisen yhtä nopeasti, alle sekunnin kestävässä viittomajaksoissa *kädessä oleva kapea pitkäkhöteräinen, jonka kärkeen voidaan pistoliikkeellä ottaa [kirjasimia] ja jälkimmäisen kaksin käsin esiinvedettävä [laatikko]*. Molempien yhteydessä viittomiin liittyy myös vastaavaa suomenkielistä termiä heijastava huulten liike, joka ilmaisee kyseessä olevan nominaalin ja myös arkikielystä poikkeavan ilmaisun.

Se, että oman työ- tai harrastepiirin kielellisessä arjessa vakiintuneita konventioita ei pidetä yleissuomalaisina viittomina, ei mielestäni ole pelkästään osoitus siitä, etteivät viittomakieliset ammatinharjoittajat tai harrastajat ole päässeet yhdenmukaistavaan kielelliseen vuorovaikutukseen toistensa tai kieltä huoltavien instituutioiden kanssa. Sen sijaan viittomakieli tajutaan alati muuttuvaksi leksikaaliseksi merkityspotentiaaleiksi, kielikoostumukseksi, missä viittomat muuttavat muotoaan aina sen mukaan, minkämuotoisiin työkaluihin tartutaan, millainen sisältö niissä on, millä tavoin ne toimiesaan liikkuvat ja kuinka nopeasti niihin liittyvät toiminnot tapahtuvat.

Lähteet

- Hirn, D[avid] F[redrik] 1910, 1911, 1916: *De dövstummas åtbördsspråk i Finland – Kuuromykkäin viittomakieli Suomessa I–III*. Helsingfors: Finlands Dövstumförbunds Förlag.
- Hoyer, Karin 2000: *Variation i teckenspråk: En studie av släktskapsterminologi i teckenspråket hos finlandssvenska döva*. Publication L4/2000. Helsinki: Kuurojen Liitto ry.
- Hoyer, Karin 2004: *The Sociolinguistic Situation of Finland-Swedish Deaf People and Their Language, Finland-Swedish Sign Language*. Kirjassa: Herreweghe & Vermeerbergen (toim.), s. 3–23.
- Hurtamo, Anja. Viitottu tiedonanto 2006 Meri Saariselle, Juha Sarkkolalle ja Salla Valliukselle. Kirjapainoalan viittomiston keruuharjoitus *Sanastotyön perusteet* –kursilla Viittomakielentulkin koulutusohjelmassa. Säilytteillä Humanistisen ammattikorkeakoulun Helsingin yksikössä.
- Malm, C[arl] O[scar] 1852: *Om de dövstumma, deras psychiska tillstånd, språk och sättet att undervisa dem*. Historiallinen sanomalehtikirjasto 1771–1890, "Helsingfors Tidningar" nro 52 s. 258–260 ; nro 54 s. 272–2733. URL: <http://digi.lib.helsinki.fi/index.html>.
- Rainò, Päivi 2001: Mouthings and mouth gestures in Finnish Sign Language (FinSL). Penny Boyes Braem & Rachel Sutton-Spence (eds.), *The hands are the head of the mouth: The mouth as articulator in sign languages*. International Studies on Sign Language and Communication of the Deaf 39. Hamburg: Signum s. 41–49.
- Rainò, Päivi 2004: *Henkilöviittomien synty ja kehitys suomalaisessa viittomakieliyhteisössä*. Deaf Studies in Finland 2. [CD-ROM]. Helsinki: Kuurojen Liitto ry.
- Rainò, Päivi 2006: Viittomien leksikaalisesta kuvauksesta. – Mickael Suominen, Antti Arppe, Anu Airola, Orvokki Heinämäki, Matti Miestamo, Urho Määttä, Jussi Niemi, Kari K. Pitkänen & Kaius Sinnemäki (eds.), *A man of measure. Festschrift in honour of Fred Karlsson on his 60th birthday*. Special supplement to SKY Journal of Linguistics, Volume 19/2006 s. 236–242. Turku: Linguistic Association of Finland. URL: <http://www.ling.helsinki.fi/sky/julkaisut/sky2006special.shtml>.
- Salmi, Eeva & Laakso, Mikko 2005: *Maahan lämpimään. Suomen viittomakielisten historia*. Helsinki: Kuurojen Liitto ry.
- Suomalaisen viittomakielen perussanakirja*. Päätöim. Anja Malm. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 104. Helsinki: KL Support Oy, 1998.
- Suvi – Suomalaisen viittomakielen verkkosanakirja*. Helsinki: Kuurojen Liitto ry, 2002. Verkköjulkaisu, URL: <http://suvi.viittomat.net/>.
- Valtioneuvoston kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta 2006. Oikeusministeriö.
- Viittomakielen kuvasanakirja*. Toinen, korjattu painos vuodelta 1977. (1. painos 1973.) Helsinki: Kuurojen Liitto ry.
- Viittomakielen sanakirja* 1965. Helsinki: Suomen Kuurojen Liitto ry.
- Westerholm, Håkan. Viitottu tiedonanto 2005 Hetta Innalalle ja Noora Koistiselle. Leipomoalan viittomiston keruuharjoitus *Käännöskielten lingvistiset erot* –kursilla Viittomakielentulkin koulutusohjelmassa. Säilytteillä Humanistisen ammattikorkeakoulun Helsingin yksikössä.
- Österberg, O[scar] 1994 [1916]: *Teckenspråket med rikt illustrerad ordbok över det av Sveriges dövstamma använda åtbördsspråket*. Näköispainos. Örebro: SIH Läromedel.

Termiharava-palstalla käsitellään ajankohtaisia tai ongelmallisiksi osoittautuneita termejä. Lukijat voivat lähettää lehden toimitukselle ehdotuksia sopivista aiheista.



– *spim* ja *spit*

Helsingin yliopiston oikeustieteen laitokselta väitellyt *Jochim Enkvist-Gauffin* käsittelee ruotsinkielisessä väitöskirjassaan kahden uudehkon termin, *spim* ja *spit*, käyttöä.

Jo tutuksi tullut *spam*, suomeksi *roskaposti*, on englanninkielinen termi, joka merkitsee vastaanottajan kannalta ei-toivottuja, usein mainoksia sisältäviä sähköpostiviestejä.

Spim juontaa juurensa englannin kielen sanoista *spam over instant messaging* ja sillä tarkoitetaan ei-toivottuja mainoksia, jotka avautuvat tietokoneen näytölle Internetin välityksellä käydyin tekstimuotoisen keskustelun aikana.

Spit taas tulee sanoista *spam over internet telephony* ja se merkitsee vastaanottajan kannalta ei-toivottua, usein kaupallista nettipuhelua. *Spit*istä on käytetty englanniksi myös termiä *vam*, joka on lyhenne sanoista *VoIP spam*. Suomeksi käsitteestä on käytetty termiä *roskapuhelu*. Esimerkiksi Internet-puhelupalvelu Skype ilmoittaa vastaanotetusta viestistä puhelimen pirinällä. *Spit* voi aiheuttaa suurta harmia tietokoneen käyttäjälle Internet-puhelupalvelun puhelimen soidessa mainosviestien vuoksi jopa satoja kertoja päivässä. Internet-puhelujen lisäntyessä myös *spit*-termin käytön odotetaan yleistyvän.

– *folksonomia*

Folksonomia on Internet-aikakaudella syntynyt termi, josta Suomessa ei ole vielä käyty suuremmin keskustelua. Termissä yhdistyvät englanninkielinen ihmisistä tai väkeä tarkoittava sana *folk* sekä tieteellistä kategorisointiin perustuvaa luokittelua merkitsevä *taksonomia*.

Folksonomiolla tarkoitetaan kognitiivisiin assosiaatioihin perustuvaa, tietoverkossa tapahtuvaa sivujen luokittelua ja jäsentelyä tagien eli avainsanojen perusteella. Tagit ovat assosiativisia sanoja, jotka auttavat Internetin käyttäjää arkistoimaan itselleen hyödyllistä tietoa verkkoon ja löytämään sen helposti myöhemmilläkin käyttökerroilla minkä tahansa tietokoneen ääressä istuessaan.

Kuka tahansa Internetin käyttäjä voi tutustua folksonomiaharrastukseen. Folksonominen luokittelu on tullut tottuneille verkon käyttäjille tutuksi esimerkiksi *del.icio.us*-sivun kautta, jonka linkkimuistioon voi kuka tahansa liittää itselleen mieleisiä tai tärkeitä WWW-osoitteita eli kirjanmerkkejä. Folksonomian ei tarvitse perustua olemassa oleviin luokitteluihin, vaan käyttäjä voi antaa haluamalleen kirjanmerkille minkä tahansa tagin, joka jollain tavalla muistuttaa häntä sivun sisällöstä. Kun usea ihminen käyttää samaa tagia, sen ympärille muodostuu pienen verkkon, käyttäjien yhteisö, jossa tietoa voidaan jakaa käyttäjien kesken.

– *DRM*

DRM on lyhenne englanninkielisistä sanoista *Digital Rights Management* ja se on yleisnimitys tekniikoille, joilla pyritään rajoittamaan sähköisen tiedon väärinkäyttöä. *DRM*, suomeksi *digitaalinen käyttöoikeuksien hallinta*, voi rajoittaa esimerkiksi tiedon kopiointia, tallentamista ja uudelleenlähettämistä. *DRM*-tekniikkaa käytetään muun muassa musiikin, elokuvien ja tietokoneohjelmien laittoman kopioinnin estämiseen sekä liikesalaisuuksien suojelemiseen teollisuusvakoilulta.

- *Oikeeta suomee – suomen puhekielen sanakirja*

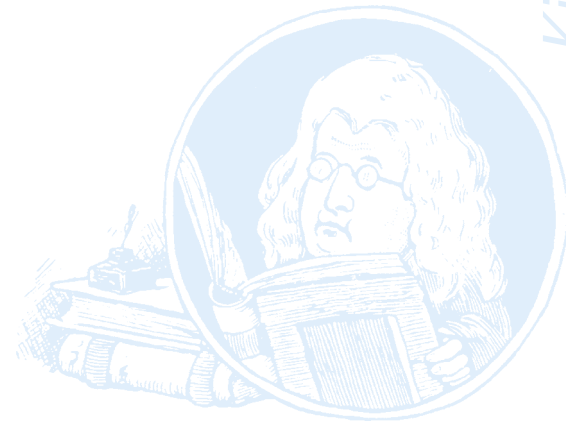
Vesa Jarvan ja Timo Nurmen laatima *Oikeeta suomee – suomen puhekielen sanakirja* opastaa käyttäjän suomen puhekielen saloihin. Teokseen on koottu jokapäiväisessä kielessä käytettävää sanastoa.

Sanakirja sisältää lähes seitsemäntuhatta suomen puhekielen sanaa ja sanontaa. Mukana ovat sanojen yleiskieliset selitykset sekä runsaasti sanojen käyttöä kuvaavia lause-esimerkkejä. Vieraskielisiä käyttäjiä varten hakusanojen merkityksiä on kuvattu myös englanninkielisin selityksin. Sanakirjan alussa on johdanto puhekieleen ja kirjakieleen tyylilajeina sekä tietoa puhekielen ja kirjakielen eroista sekä puhekielen vaihtelusta.

Teos on tarkoitettu sekä suomea vieraana kielenä opiskeleville että suomea äidinkielenään puhuville käyttäjille.

Oikeeta suomee on myynnissä kirjakaupoissa noin 25 euron hintaan.

Vesa Jarva & Timo Nurmi
Oikeeta suomee – suomen puhekielen sanakirja
Gummerus, Helsinki 2006. 511 s.
ISBN 951-20-6606-8



- *Kirkollista sanastoa neljällä kielellä*

Kirkkohallitus on julkaissut tammikuussa 2006 sanaston *Kirkollista sanastoa neljällä kielellä*. Se on toinen, laajennettu versio vuonna 1997 julkaistusta samannimisestä sanastosta. Uudistetussa versiossa hallinnon sanastoa on täydennetty seurakunnan toimintaan ja kirkkovuoteen liittyvillä termeillä. Sanaston kielet ovat suomi, ruotsi, englanti ja saksa.

Sanasto jakaantuu kahteen osaan, suomen ja ruotsin kielen mukaisesti aakkostettuun, taulukkomaiseen sanaluetteloon. Sanasto sisältää yli viisisataa Suomen luterilaiseen kirkkoon liittyvää termiä. Sanaston laatijoiden mukaan kaikki käänösvastineet eivät täysin vastaa merkityksiltään suomalaisia termejä vaan voivat sisältää vivahteroja. Sanaston käyttötarkoitus on pääasiassa käänöstarve suomesta ja ruotsista muihin kieliin.

Sanaston hinta on kahdeksan euroa. Sitä voi tilata Kirkkohallituksen julkaisu- ja AV-myyntistä postitse, puhelimitse numerosta 09-1802 315 tai sähköpostitse osoitteesta julkaisumyynti@evl.fi.

Kirkollista sanastoa neljällä kielellä
Kirkkohallitus, Helsinki 2006. 36 s.

- *Kardiologian sanasto*

Kardiologian sanasto on pääasiassa lääkäreiden ja muun terveydenhuoltohenkilöstön käyttöön tarkoitettu suomenkielinen sanasto. Sen on koonnut ryhmä suomalaisia lääketieteen ammattihenkilöitä.

Kardiologian sanastossa annetaan termeille määritelmät ja osittain myös selitykset. Mukana on paljon lyhennejä ja jonkin verran englanninkielisiä hakusanoja. Sanasto sisältää myös kaksi kardiologisiin sairauksiin liittyvää tieteellistä artikkelia. Sanastoa täydentää monipuolinen ja havainnollistava kuvitus.

Kardiologian sanasto on laadittu ensisijaisesti avuksi sydän- ja verisuonisairauksien diagnosointiin, hoitoon ja syiden kuvaamiseen. Lisäksi opas voi toimia tietolähteenä sydän- ja verisuonisairauksia sairastaville ja siten antaa heille eväitä oman taudin hoitoa varten.

Kardiologian sanastoa myydään kirjakaupoissa noin 60 euron hintaan.

Kardiologian sanasto
Recallmed, Klaukkala 2006. 192 s.
ISBN 951-847-053-7

- *Toisin sanoen. Selkokielen teoriaa ja käytäntöä*

Leealaura Leskelän ja Hannu Virtasen toimittama *Toisin sanoen. Selkokielen teoriaa ja käytäntöä* on kokoelma selkokielestä kertovia artikkeleita. Selkokieli on helposti ymmärrettävää kieltä, joka on suunnattu niille, joille yleiskielisen tekstin lukeminen tuottaa syystä tai toisesta vaikeuksia.

Kirjan viidessätoista artikkelissa muun muassa käydään läpi selkokielen historiaa Suomessa ja käsitellään selkokielen rakennetta ja selkokielen tekstin laatimista. Teos sisältää uutta tietoa selkokielen merkityksestä muistin tukena, sen käytöstä vuorovaikutustilanteissa sekä kaunokirjallisuuden mukauttamisesta selkokielelle. Artikkelien kirjoittajat ovat selkokielen, yleiskielen ja viestinnän aloilla työskenteleviä ammattihenkilöitä.

Kirja on myynnissä kirjakaupoissa noin 45 euron hintaan.

Leealaura Leskelä & Hannu Virtanen (toim.)
Toisin sanoen. Selkokielen teoriaa ja käytäntöä
Kehitysvammaliitto, Helsinki 2006. 235 s.
ISBN 951-580-413-2

- *Numeroiden ja merkkien kirjoittaminen*

Suomen Standardisoimisliitto SFS on vahvistanut maaliskuussa uudistetun standardin, *SFS 4175 Numeroiden ja merkkien kirjoittaminen*. Standardiin on lisätty erikoismerkkejä ja uusia merkintätapoja sekä tehty muutoksia aiempiin suosituksiin ja ohjeisiin. Standardiin lisättyihin merkkeihin kuuluu muun muassa arkikielessä risuaitana tunnettu ristikkomerkki.

Numeroiden ja merkkien standardin uusiminen oli tarpeellista useiden lainsäädännön ja yhteiskunnan muutosten vuoksi. Standardin edellinen versio on julkaistu vuonna 1998. Esimerkiksi markasta euroon siirtyminen vaati muutoksia entiseen standardiin. Uusilla ohjeilla ja merkintätavoilla pyritään myös parantamaan standardin käytettävyyttä. Merkit ovat nimensä mukaisessa aakkosjärjestyksessä ja löytyvät standardin sivuilta sisällysluettelon avulla.

Standardi on tarkoitettu kääntäjien, kielenhuoltajien sekä muiden kielen kanssa työskentelevien ja kielestä kiinnostuneiden käyttöön.

Standardi maksaa noin 50 euroa.

SFS 4175 Numeroiden ja merkkien kirjoittaminen
Suomen Standardisoimisliitto SFS ry, Helsinki 2006. 42 s.

- *Informaattiorakenteiden, dokumentoinnin ja graafisten symbolien sanasto*

Suomen Standardisoimisliitto on julkaissut ensimmäisen painoksen standardista *SFS-IEC/TR 62154 Informaattiorakenteiden, dokumentoinnin ja graafisten symbolien sanasto*. Standardi sisältää yli 300 termiä määriteltynä sekä suomeksi että englanniksi. Sen sisältö tulee suoraan IEC:n (International Electrotechnical Commission) teknisestä raportista *TR 62154:2005*, joka on käännetty suomeksi.

Termit ja niiden määritelmät on aseteltu julkaisun sivuille taulukon muotoon siten, että suomen- ja englanninkieliset termit ja määritelmät löytyvät samalta riviltä ja niillä on yhteinen numerointi.

Standardin hinta on noin 55 euroa.

SFS-IEC/TR 62154 Informaattiorakenteiden, dokumentoinnin ja graafisten symbolien sanasto
Suomen Standardisoimisliitto SFS ry, Helsinki 2006. 60 s.

- *Elintarvikkeiden kanssa kosketuksessa olevat materiaalit ja tarvikkeet. Ei-metalliset ruokailuvälineet ja -astiat. Terminologia*

Suomen Standardisoimisliitto on julkaissut huhtikuussa standardin *SFS-EN 1900 Elintarvikkeiden kanssa kosketuksessa olevat materiaalit ja tarvikkeet. Ei-metalliset ruokailuvälineet ja -astiat. Terminologia*. Standardi sisältää vastaavan eurooppalaisen standardin *EN 1900:1998* englanninkielisen tekstin sekä sen suomenkielisen käännöksen. SFS-EN 1900 on osa ruokailuvälineiden ja -astioiden terminologiastandardisarjaa.

Suppeahko standardi sisältää 21 termiä suomeksi ja englanniksi käännettynä sekä niiden määritelmät kummallakin kielellä. Termit liittyvät ei-metallisten ruokailuvälineiden ja -astioiden materiaaleihin. Materiaalit on jaettu kolmeen pääryhmään, keramiikkaan, lasiin ja muoviin. Liitteenä standardin loppusivuilla esitetään yhteenveto materiaalien luokittelun näkökulmista taulukon muodossa.

Standardin hinta on noin 30 euroa.

SFS-EN 1900 Elintarvikkeiden kanssa kosketuksessa olevat materiaalit ja tarvikkeet. Ei-metalliset ruokailuvälineet ja -astiat. Terminologia
Suomen Standardisoimisliitto SFS ry, Helsinki 2006. 20 s.

Sanastostandardeja voi tilata Suomen Standardisoimisliitto SFS ry:ltä (puh. 09-1499331) tai ostaa SFS:n verkkokaupasta osoitteesta <http://sales.sfs.fi>.

Harvest of terminology work

Page 3

After hard work there is reason to enjoy the results of one's work. Two new vocabularies have recently been completed in the TSK: *the Vocabulary of Safety and Health at Work* and *the Digital TV Vocabulary*. Both have been compiled in close cooperation with special field experts and translators.

Both new vocabularies will be published in the TSK's TEPA term bank. We are currently developing our term bank, both its content and technology. We welcome any comments so that we can develop the term bank to serve better our clients in the future.

Sirpa Suhonen

Rune Skogberg respects his mother-tongue

Page 4

Rune Skogberg works as a translator in TeliaSonera Finland and has been a member of the TSK's board of directors since the beginning of 2006. He has already worked with the TSK before, as a member of the workgroup for *the Vocabulary of Mobile Communication* in 1999–2001 and the Swedish language consultant for the *Compact Vocabulary of Information Security* in 2004.

Skogberg studied the Nordic languages and cultures in the University of Helsinki. Before he started his work in Sonera in 1997, he worked e.g. as a Swedish teacher and language assistant.

There are eight translators and a translation coordinator working in Sonera. The translator team consists of translators of Swedish, English, German and French, and they work for all Sonera personnel in Finland. The tasks of the Sonera language service also include terminology work and maintaining Sonera's internal term bank in addition to translation. About a thousand new terms are added into the term bank per year. "The terminology is developed all the time, and this is an integral part of the translators' work," says Skogberg.

Terminology work is usually done in projects, and in the beginning of a project all translators usually participate in the work. Sonera's internal terminology is in electronic form and used on the MOT dictionary program.

Sonera has undergone many changes during the last decade. The postal and telecommunication operation of the Finnish state was corporatized in 1994, and divided into two companies, Posti and Tele, in 1998. Tele

changed its name to Sonera, and in 2002 it was merged with the Swedish Telia. The new company was named TeliaSonera, and it has more than 28.000 employees in Finland and abroad. Sonera is a part of the TeliaSonera Corporation which operates in the Nordic and Baltic countries, Eurasia, Turkey and Russia.

The corporate changes in Sonera have also affected its language service. The official language of the corporation is nowadays English, and its information network operates in three languages, Finnish, Swedish and English. When the borders between countries are crossed, more systematic terminology work is needed. "The need for term work exploded at the end of the '90s when Sonera started to grow internationally", tells Skogberg. The merger increased radically the amount of text translated from Swedish into Finnish.

In addition to being a translator, Skogberg is a member of Sonera's Telesven expert group that promotes the status of the Swedish language. Also as a member of the TSK's board of directors, he emphasizes the importance of Swedish. He thinks that his position as the Swedish language representative is a matter of honour. It should be possible to respect both multilingualism and each individual language at the same time. "We live in an international world where special languages are used a lot. It is important that Finland's official languages, Finnish and Swedish, not be forgotten but function as well as English, for example. Special languages must exist in all languages", Skogberg stresses.

Skogberg lists the requirements for a translator: good language and cooperation skills, flexibility and a right kind of attitude. The translator's work also requires some kind of critical eye. Skogberg says that translation is a process where the translator rethinks the text.

Safety and health at work

Page 7

The Vocabulary of Safety and Health at Work (TSK 35) contains 465 concepts with Finnish term recommendations, definitions and notes. The equivalents are given in Swedish, English, German and French. The definitions and notes have been translated into Swedish. The target group for the vocabulary are primarily the experts of safety and health at work.

Safety and health at work is a versatile special field which is connected with many other special fields from medicine to mechanical engineering. The chapters of the vocabulary include occupational health, safety at work, work environment, risk management, administration of working life and organizing of safety and health at work as well as important registers, methods and cooperation organizations.

The new Vocabulary of Safety and Health at Work is based on an old vocabulary published in 1985. The development of the field in two decades is reflected on the content of the vocabulary. Many new concepts have been added, e.g. nowadays the psychosocial work environment gets much attention.

The Finnish conditions and legislature form the basis for the vocabulary. Therefore the aim has been to choose the equivalents in other languages so that they correspond to the Finnish definition as well as possible. For example, limit values and occupational diseases may be defined differently in other countries.

Such Swedish terms were mainly chosen that are established both in Finland and in Sweden. In some cases it was necessary to include geographical variants since the Finnish and Swedish social systems are different, and this has caused variation in terms. It was difficult to find equivalents especially in the field of organizing of safety and health at work since the systems differ so much in various countries.

The Vocabulary of Safety and Health at Work was published by the Finnish Institute of Occupational Health in September, and it will also be published in the TEPA term bank (www.tsk.fi/tepa).

Eugen Wüster Special Prize to Heidi Suonuuti

Page 10

The Eugen Wüster Special Prize was awarded to *Heidi Suonuuti*, who worked as the TSK's director in 1978–1993 and as the chair person of ISO Terminology Committee

in 1991–1997. She can be considered the most important developer of terminology work in Finland in her time. The certificate of honour and medal were awarded to Suonuuti for her long-term efforts to advance and promote the discipline of terminology.

The highly-esteemed Eugen Wüster Prize is granted to an expert of terminology who has made outstanding contributions to the research, education, development of methods or improvement of international cooperation in the field of terminology. Besides terminology, the prize may be granted for documentation, applied linguistics or language planning.

Eugen Wüster is considered the founding father of scientific research in terminology. The theory he developed in the 1930s is known today as the traditional theory of terminology. Suonuuti got to know Wüster's theory in the 1970s, and found plenty of answers to the questions encountered in practical terminology work.

Expert in terminology project

Page 11

Kerttuli Harjanne from the Centre for Occupational Safety was a member of the workgroup of *the Vocabulary of Safety and Health at Work*.

The meaning of words and their interpretation have always been present in my career in safety and health at work. Communication channels have become more versatile and faster. The terms have changed with the development of the field. However, the basic question remains the same: how can I convey my message, what words should I use, so that the receiver understands my message?

When I was asked to participate in the terminology work, the idea became concrete to me in a memory of a dark blue, old paperback vocabulary of safety and health at work which I found in the very beginning of my working life. At that time I didn't know the field at all, and the vocabulary offered me an excellent introduction to the field.

We started the terminology work by going through the terms of the old vocabulary. It was interesting to read the vocabulary and sneer at the outdated, funny sounding words, coldly leave out terms that are meaningless today, and ponder upon terms whose meaning has changed completely over the years.

In seminars and meetings I was alert for new terms that should be included in the vocabulary. It was also challenging to consider which terms used today would still be in use after many years or if they would be just

buzzwords of the moment.

The examination of terms of the same field from the viewpoints of research, authorities' work and everyday life created interesting discussions and sometimes small disputes. Experts outside the workgroup were also consulted. The terminology work got a lot of positive feedback. Through chaos we reached order, and completed the new Vocabulary of Safety and Health at Work on schedule, guided by competent terminology work experts.

Is terminology work necessary in the time of the Internet? The amount of information in the Net increases all the time. The searchability, reliability and usability of information requires structuring and classification. To facilitate this, ontologies, terminologies that computers can understand, are being compiled. The building of ontologies is based on up-to-date terminologies on different fields and on integrating them. Terminology work is very much this day and especially tomorrow!

Digital TV Vocabulary

Page 12

About a year before Finland will go over to digital television, the TSK published *the Digital TV Vocabulary*. The terminology workgroup of the Finnish Communications Regulatory Authority made an initiative to start a digital TV project in autumn 2003. Two years later the project was at last started. After ten months of work the vocabulary was ready. It contains 97 concepts, with terms and all texts in Finnish, Swedish and English.

The workgroup's aim was to include the key concepts used in the media, directed to the general public and manuals for digital devices. The vocabulary deals with digital television networks, means of distribution, services, TV cards, encryption and digital receivers, functions and interfaces.

The most challenging task in the project was the writing of definitions. The target group, the ordinary users of digital television, journalists and translators, had to be kept in mind, and it had to be thought how to express complex technical things plainly and unambiguously without "unnecessary" technical details.

It was also challenging to decide on the preferred terms. The world of digital TV swarms with abbreviations. The consumers hoped that abbreviations would not be used since they are difficult to use and understand. Although the aim is to recommend native-language and transparent terms, such abbreviations that already are established in a language cannot be changed or ignored. Therefore compromises had to be made.

The Digital TV Vocabulary is available at www.tsk.fi/fi/info/digi-tv-sanasto.pdf.

Development of special languages in Finnish sign language

Page 16

In Finland there are about 15.000 persons whose first or home language is the Finnish sign language. The total amount of signers can only be estimated since it has not been customary to enter sign language as the mother-tongue in the population register. The reason for this is that it has been possible to enter only one mother-tongue although the person in question would think that he or she is bi- or multilingual. Another reason is that sign language and deaf people have formerly been strongly discriminated.

In addition to deaf people, sign language affects twice as big a group since those who hear can also identify themselves as signers, e.g. because of deaf parents or siblings. On the other hand signers are always bi- or multilingual depending on what language has been used as the standard language at home or elsewhere.

In the 19th century there were deaf teachers who had deaf students, and in the 1910s the first sign language dictionaries were published in Finland and Sweden. However, at the turn of the century a pedagogical thinking called oralism spread in the Nordic countries. According to it all school teaching for the deaf had to be given by speaking or writing. The use of fingerspelling, gestures and signs was possible only for those who were "the most untalented" in their speaking skills. It was thought that sign language hindered the development of speech and thus thinking. Sign language remained an undesirable communication method in schools until the 1970s, but it also lost its status among the deaf. Only in the last decades of the 20th century sign language revived. The reasons for this were linguistic research, and the fact that the social attitudes towards sign language and the deaf started to change.

Despite obstacles and prohibitions sign language remained as the secret language of deaf pupils, and deaf adults used it when they were together although its use in public was avoided. The use of sign language narrowed to everyday life and get-togethers where only deaf people were present. The spoken language also became a part of sign language discourse. For example, when discussing new phenomena, people or places spoken loans based on Finnish or Swedish could be used in

the middle of signs.

In the working life sign language had no room unless there happened to be other deaf persons in the same workplace. And even if one could talk about one's work in sign language, in a very few fields it was possible to pass one's professional knowledge to the next generation of signers.

Vocational schools were more permissive towards the use of sign language than the schools for the deaf. However, teachers who use sign language have only worked in vocational schools from the 1980s, so signs used outside the school or in previous professions have not passed into the language of deaf students via teaching. Many deaf people got jobs without any education or they managed to pass ordinary vocational training with hearing people, so there was no need for special terms in sign language.

General dictionaries of the Finnish sign language have been compiled already in the beginning of the 20th century. One of the newest collections, the Finnish general sign language dictionary published in 1998, contains 1219 sign entries but no special terms.

In addition to ordinary variation, sign languages have a tendency to produce almost an unlimited amount of non-permanent expressions besides established lexicon. These sign compositions take into account e.g. the special relationship between the subject and object, and the form of the object. Unfortunately it has not been possible to include these central phenomena of sign language in traditional dictionaries, where signs have been modelled with pictures or photos containing arrows describing movement. Nowadays, the polysynthesis of sign languages could be captured in net dictionaries. The polysynthetic expressions are common also in special languages.

It is very challenging to interpret fixed terms of various professions into their sign equivalents which do not perhaps ever exist as established units but just as combinations of parts of meanings. And the other way around: when the target language is Finnish, it is not always easy to give a linguistic form for all the meanings based on visual perception and used by e.g. a lathe operator.

Päivi Rainò, the writer of the article, has studied the signing conventions used in special fields by interviewing signers. All the special field experts emphasized that the signing conventions they use could be very different in other places or communities. With authentic

language samples it has been possible to observe the differences in perception that visual and auditive language communicate. According to Rainò sign language is perceived as constantly changing lexical meaning potentials, a language composition, where signs change their form according to the shape of the tools that are grabbed, how they move when they work and how fast the functions related to them happen.

Literature

Page 20

Real Finnish

Oikeeta suomee – suomen puhekielen sanakirja (real Finnish – dictionary of spoken Finnish) by *Vesa Jarva* and *Timo Nurmi* contains almost 7000 spoken Finnish words and phrases. The words have been explained and plenty of example sentences are given. For foreign users, the meaning of words has been described in English. The dictionary is meant for both those who study Finnish as a foreign language and those who speak it as their mother-tongue.

Ecclesiastical terminology

Kirkollista sanastoa neljällä kielellä (ecclesiastical terminology in four languages) has been published by the Finnish Church Council. The languages are Finnish, Swedish, English and German. The glossary contains two parts arranged alphabetically by Finnish and Swedish. It contains more than 500 terms related to the Evangelical Lutheran Church of Finland.

New standards

The Finnish Standards Association SFS has approved the standards *SFS 4175 Typing of numbers, marks and signs*, *SFS-EN 1900 Materials and articles in contact with food-stuffs. Non-metallic tableware. Terminology*, and *SFS-IEC/TR 62154 Terminology in the area of information structures, documentation and graphical symbols* as national standards. The SFS 4175 standard is only in Finnish. The other two standards contain English texts and their translations into Finnish.

Detailed publisher and order information can be found in the Finnish article, pages 20–22.

TSK on sanastotyön asiantuntija

Sanastokeskus TSK ry tarjoaa sanastotyöhön ja erikoisalojen termien käyttöön liittyvää tietoa ja asiantuntijapalveluja. Taustaltaan TSK on vuonna 1974 perustettu yhdistys, jonka ensisijaisena tarkoituksena on saada aikaan laadukkaita sanastoja sekä kehittää sanastotyön metodiikkaa ja pitää yllä siihen perustuvaa osaamista. Toiminta perustuu terminologian teorian ja sitä soveltavien käytännön menetelmien vankkaan hallintaan ja kehittämiseen.

Sanastokeskus TSK:n toimintamuotoja ovat:

- termiaineistojen tuottaminen ja julkaiseminen
- termistöhuolto ja terminologinen neuvonta
- sanakirjoihin erikoistunut kirjasto
- sanastotyöhön liittyvä tietopalvelu
- sanastotyön menetelmien kehittäminen ja koulutus
- terminologia-alan kansainvälinen yhteistyö.

Sanastokeskus tekee riippumattomana asiantuntijaelimenä yhteistyötä paitsi jäsentensä myös muiden terminologiasta ja sanastotyöstä kiinnostuneiden yhteisöjen kanssa – esimerkiksi Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen, pohjoismaisten sanastokeskusten, kansainvälisten standardisoimisjärjestöjen sekä Euroopan unionin toimielinten kanssa.

Keitä TSK palvelee?

TSK:n asiakkaita ovat suomalainen elinkeinoelämä, julkishallinto, koulutus- ja tutkimussektori, Euroopan unionin toimielimet sekä terminologista tietoa tarvitsevat yksityishenkilöt. Palvelut on tarkoitettu kaikille oman alansa asiantuntijoille toimenkuvaan katsomatta, sillä missäpä työssä ei ammattikielen ja -termistön hyvällä hallinnalla olisi merkitystä. Erityisen paljon TSK:n palveluja käyttävät kääntäjät, toimittajat ja muut kielenkäytön ammattilaiset.

TSK kehittää ja tarjoaa palvelujaan asiakkaiden tarpeiden mukaan sekä erillisten toimeksiantojen muodossa että omaehtoisesti. Sanastokeskuksen työ on viime kädessä aina yleishyödyllistä palvelutoimintaa: siitä hyötyvät kaikki.

TSK är expert på ordlistearbete

Terminologicalentralen TSK erbjuder kunskap och experthjälp i frågor som berör ordlistearbete och facktermer. TSK är en förening som grundades år 1974. TSK:s primära uppgifter är att utarbeta högklassiga ordlistor och vidareutveckla ordlistearbetets metodik samt att upprätthålla det kunnande detta baserar sig på. TSK behärskar terminologins teori och de praktiska metoder som tillämpar den.

TSK:s verksamhetsformer:

- produktion och publicering av terminologier
- termvård och terminologisk rådgivning
- ett bibliotek specialiserat på ordböcker
- terminologisk informationstjänst
- utveckling av ordlistearbetets metodik samt utbildning
- internationellt samarbete inom terminologin

Terminologicalentralen samarbetar som obunden expertorganisation såväl med sina medlemmar som med övriga organisationer som är intresserade av ordlistearbete – till exempel med Forskningscentralen för de inhemska språken, de nordiska terminologicalentralerna, internationella standardiseringsorgan samt Europeiska kommissionens organ.

Vem kan utnyttja TSK:s tjänster?

Bland TSK:s kunder finns, förutom privatpersoner som behöver terminologisk information, även representanter för det finländska näringslivet, den offentliga förvaltningen, utbildnings- och forskningssektorn och Europeiska unionens organ. Tjänsterna är avsedda för alla fackmän, oberoende av befattning, ty i vilket arbete skulle inte ett gott behärskande av fackspråk och -termer vara betydelsefullt? Speciellt mycket används TSK:s tjänster av översättare, journalister och övriga professionella språkanvändare.

TSK utvecklar och erbjuder sina tjänster enligt kundernas behov. Uppdragen kan komma utifrån eller tas på eget initiativ. Arbetet på terminologicalentralen är alltid i sista hand allmännyttigt: alla blir betjänta av det.

www.tsk.fi

Sanastokeskus TSK tarjoaa termeihin ja ammattikieliin liittyvää tietoa ja asiantuntijapalveluja. TSK:n päätoimintamuotoja ovat sanastoprojektit, termipankki ja termipalvelu.

TSK julkaisee Terminfo-lehden ohella erikoisalojen sanastoja sekä kirjoja että sähköisessä muodossa. Termipankki TEPA on käytettävissä osoitteessa <http://www.tsk.fi/tepa/>.

TSK:n kirjastossa on laaja kokoelma eri alojen sanastoja, sanakirjoja ja sanastostandardeja. Kirjasto on avoinna arkisin klo 9.00–16.00.

TSK on perustettu 1974, ja sen jäseninä on yksityishenkilöitä, yrityksiä, liikelaitoksia, käännoistimistoja ja aatteellisia yhdistyksiä. TSK tekee tiivistä yhteistyötä sekä jäsenistönsä että muiden sanastotyöstä kiinnostuneiden yhteisöjen kanssa.

Terminologicentralen TSK erbjuder experthjälp i frågor som berör terminologi och fackspråk. TSK:s huvudsakliga verksamhet utgörs av ordlisteprojekt, termbanker och termtjänst.

TSK utger tidskriften Terminfo samt publicerar fackordlistor både i tryckt och elektronisk form. Termbanken TEPA finns tillgänglig på adressen <http://www.tsk.fi/tepa/>.

TSK:s bibliotek omfattar ett stort antal fackordlistor och ordböcker. Biblioteket är öppet för allmänheten alla arbetsdagar kl. 9.00–16.00.

TSK grundades år 1974 och dess medlemskår består av privatpersoner, företag, affärsverk, översättningsbyråer och ideella föreningar. TSK har ett nära samarbete med såväl sina medlemmar som med övriga organisationer som är intresserade av terminologiarbete.



Sanastotyön asiantuntemusta vuodesta 1974.